MB
210.986

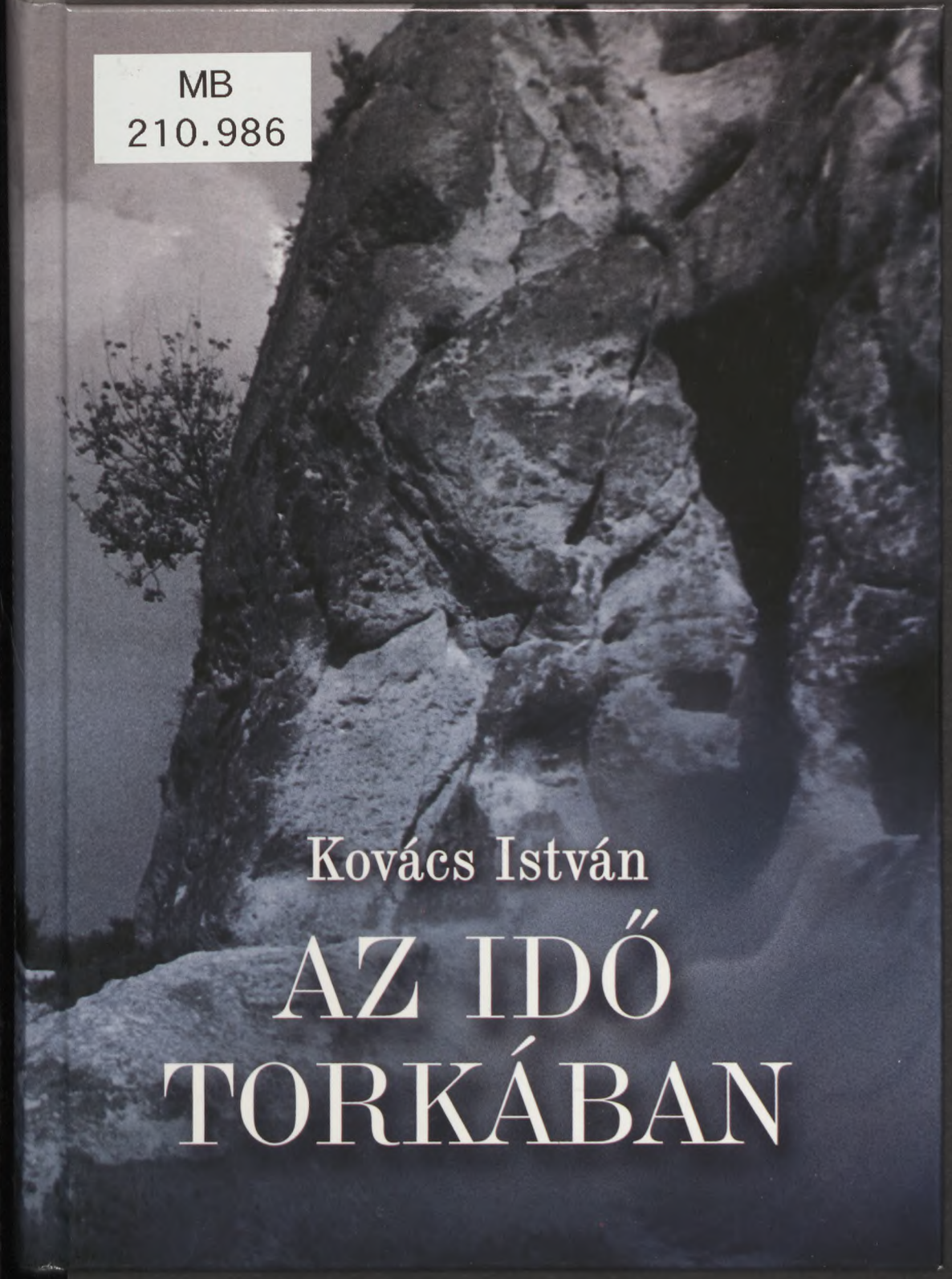

Kovács István

AZ IDŐ TORKÁBAN

Kovács István

Az idő torkában

Kovács István

Az idő torkában

Válogatott versek

MAGYAR
NAPLÓ
Budapest, 2007

A könyv megjelenését támogatta

Nemzeti Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

SCS – Keleti Rt.

Válogatta
EKLER ANDREA

© Kovács István, 2007
© Magyar Napló, 2007

ISBN 978 963 9603 50 9

MB 210.986
ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
2007

Montaigne toronyszobájában

A függönyt hiába húzom el…:
mögötte elhúzhatatlan égbolt –
nekicsapódott lelkek,
Szent Bertalan-felhők,
s a megkésett angyal
halálfejes szárnyalása…

(Örök éjféli festmény a mennybemenetelről.)

Sötétségünk tiszta részére írok.
Megkísérlem
olvashatón…

TÁVLATOK

Távlatok

I.

Történelem…,
történelem…:
a kötéltáncos egyensúlya,
ki mozdulatlan lépeget,
erőt gyűjtve újra meg újra,
merülő mélységek felett,
táguló boltívek alatt
a láthatatlan
kilátás-
talan-
ságba.

II.

Örökkévalóság…
ha van,
egyenként,
mint kit visszavárnak,
lépünk a Mindenségen túlra…
Előre?
Hátra?

Történelem

Tízen vagyunk: ez a gyülekezet,
A tizenegyedik maga a pap,
De énekelünk mi százak helyett,
Hogy reng belé a por s a vakolat.
(Jékely Zoltán: *A marosszentimrei templomban)*

A dombon – örvénylő ég sodrában –
még állnak tetők és falak,
Noé templom-bárkájaként
még őrzik a halottakat.
De fönn a hajnalló toronyra
rozsdás pecsétet üt a nap,
s a bedeszkázott ablakokra
veresen izzó nyársakat.
A halált nyeldeső torokban
öntvény lett Isten éneke,
megégethet a forrósága,
mindegy, hogy ezrediknek-e.
Elsőnek-ezrediknek itt ma
az egykor tízen voltakért,
kik százak helyett énekeltek,
s az árván prédikált papért.
Pelikán-éhes tél jöhet még.
És cserben hagyhat is az Úr…
Csak énekeljenek mibennünk,
„kiket kiirtott az idő gazul".

A krónikás karácsonya

Anonymus emlékének

Meghalhatnék
a Kezdetek virágai fölött

sziklaréseket hidalnak át a patkók
betűk pirulnak sisakrostélyokon
illatos mandularoncs
a karácsonyi táj
a pogány lovasoknak fátlanul fehér dombok
felhők jégszelleme a tóban
díszes jeleket hullató Világfák
kardhegyen megfagyott Világtájak
eltévedt honfoglalók
vágtatnak
az éjszaka lékjei felé
a levegő tépésein
átüt a Hold
átüt a vasárnap estén
a szombat estén

az esztendő
visszhangrozsdás
akár a szakadék

Térkép

Mérhetetlen a történelmi idő. Mutatói – megannyi kard – a végtelent rohamozzák; elhúznak sorsok, események síkjai előtt, áthatolnak sorsokon, eseményeken. Keresztüldöfik a pilleembert; ragadják jövőnek nevezett múltba, múltnak álcázott jövőbe – elragadják a semmi üveglapjai alá.

Az öntudattalan seb, mint a sipoly, nyomtalan beheged, a genny fölszívódik a szívburokba és az agysejtekbe. Csak így őrölhetők aranyporrá a vérrögök, csak így tölthetők meg velük „világtörténelmi nagyságok" homokórái. A menekülők alól elfogy az út, huzatos árnyékot vet rájuk a barlangrajzokon évezredező csönd… A Holdra hat világrész, óriási katonai térkép feszül. Nyílhegyeibe akad az ember…

Sírvers Krzysztof Kamil Baczyńskinak

Kosarat tett fejünk alá a történelem,
fölénk e kor vastapintatú álmát.
Egy mozdulattal kivívtuk így
az öngyilkosok szabadságát.

Páncélöklünk a csönd.

Az alkony izzó csilléi – koporsók.
Elégett holttesteinken mész a felhő.

Mozdulatlan beborítjuk a várost.
Emlékoszlop remeg fölöttünk:
felkiáltójel,
kiáltó jelen.

Végtére

Végtére
föl lehet építeni
a valóságosan
földig rombolt
királyi várat,
hogy hitelét visszanyerje a mese,
formáját pedig a történelem;

a gladiátorok emlékére
föl lehet állítani
a cirkuszi sátrat,
bordás kifutója
tele kitömött
vérmedvékkel, artistákkal,
lovakkal, dromedárokkal,
oroszlánokkal, idomárokkal,
s a nézőtér
lándzsaheggyé
kovácsolható vastapsaival;

föl lehet támasztani
a katonatemetőt is
a szeméthegy mélyéből kibányászva
a sorakozóra hívó
végső harsonaszó előtt.
Sírkertek rácsain túl
az oroszlán-bátorság,
a megannyi hősé…
sorra megkövesedve.
A magasfeszültségű diadalívről

négy angyal néz
a szemfedőlapokra,
a túlvilág toros kősüteményeire.
(Csak belé ne törjön a foguk!);

Ismételgetjük
a családneveket,
s a keresztneveket is…
Ízlelgetjük
a rangokat,
bearanyozzuk
a dátumokat,
a születés és a halál
helynevekkel elválasztott
rímpárjait.
Mert minden születés „hősi”,
nemcsak az olykori halál;

És visszatérőben,
ha már végképp
minden a visszájára fordult,
minket is magával ragadhat
a sírkertből égnek vágtázó
tajtékos gesztenyefasor.

A kapcsos könyv régi és új lapjai

I.

Új ábrákkal az a régi könyv…
Kiejthetetlen név a címben.
A tánctól nekivadult mackó
egy rajzon négy embert terít le.

Ezerkilencszáz… valahányban…
ki tudhatja, mit hoz a holnap…
Sej, hegyek-között-völgyek-között…
halál-vonatok zakatolnak.

Az áldozat bokáz a szélben…
Fogd kötelét: kender-talizmán.
A káromlások dísztribünjén
hóhérkezekben liliomszál.

A szemétdombok hullámait
nem csillantja gyémánt-félkrajcár.
A kakaskukorékolásra
csak mosolyog az örök császár.

II.

A sehonnai egek alatt
ejtőernyők girlandjai…
A Különleges Hadtest közel:
megszállta már a Holdat is.

A strázsahely-csillagvizsgálón
aranymenyét a napfelkelte,
a mindhalálig álmodóknak
a táltos-hajnal felnyergelve…

A gyomorban abrak-parázs:
a szabadság lobbanó vágya…
Hamlet királyfi jelre vár:
benzinnel töltve koponyája.

Vaskönnyek

Szervátiusz Tibor szobrai

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt,
hol Petőfi szív-arca lüktet.

Vaskönnyekkel összeforrasztott
tenyér-forró rácsok
jelentenek Neked
négyzetméternyi szabadságot.
A rácsokon túl arcok,
ezer halotti maszk,
ütőerekkel összevarrt sebek,
hangszálakként remegő hajak.
Itt megolvad
hazug ívlámpák állkapcsában az élet.
Csak bennetek lehet szabad.

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt.

Itt Petőfi szív-arca lüktet.
A fény lobogósodik
fásult szemünkben is.
És mint a csillagok
égbegyökereznek a szavak.

1967

Világos, 1849

Csend van.

Itt-ott
a pernyét
s az eltévedt
éjjeli lepkét
magasba vágja
az őrtűz
erőre kapott lángja.
A venyige serceg,
sír,
mintha jövője fájna.

Újra sötét a csend.

A ló álmában felhorkan,
a nád gyanúsan zizeg,
tó tükre csobban,
gyűrűivel remeg.

Micsoda nyugalom van.

Hallod?
Harang sír
egy távoli város
beomlott templomából.
Hangja megrezzen szemedben
az idegen határon.
Testvére itt áll.
ágyúba öntve vádol…

De nem hallja őket
se London,
se Konstantinápoly.

Segesvári éjszaka

A békanyálon kinyíltak a sapkarózsák.
Letépték őket emlékül
a halott katonák.
És a hold fénykartács-záporában
elúsztak sorjában
haza.

Égbolt-álcázta röppentyűállványról
kilőttek egy csillag-töltetű rakétát
augusztus első percei.

Az úton lándzsás lovasok vágtattak.
Zászlókat és győzelmi jelentést vittek
a határon túlra.

A doni kozákok
elesett tábornokuk előtt tisztelegtek.

Arrébb,
a városnak csapódó síkon
mint óriási,
megtébolyodott
szentjánosbogarak
ragyogtak
a sírások fáklyái.

(A szövetségesek északi szárnya
talán már elérte a Tiszát,
ahonnan földnek szegezett szuronnyal
elvonultak
a mártír-hadsereg
tavasz-felejtő katonái.)

Mondják,
valaki egy mezítlábos honvédet látott,
aki baljával elfedte a halál kitüntetését.

Jegenyelángokat lövellt köré
a léten túli zöld csönd.
Szószirom-pernyéket hullatott a csipkebokor.

Petőfi-

t
ö
r
e
d
é
k

Emlékművedről a kősas fölszáll.
Építi zörgő koszorúkból fészkét.
Jeltelenséged mutassa
mindnyájunk végső menedékét.

Petőfi

kezek kék erdeje
szívére ne csavarjon indigót
napfoltos ködökre foszfort ne szórjon
csontfűrészek közé
ne süllyesszen hangjegyes koporsót
jeltelen sírjában nem fog a halott énekelni
berobbant hangfalakon nem kelhet át
ne várjátok
a lándzsával egyensúlyozót

a sátorponyvát csavarjuk össze
dobjuk vánkosul
az álmatlan júliusnak

közös sírfeliratunk
a Halotti Beszéd első mondata

Őbenne az utolsót keressük

Görgei

„Rám nem Austerlitz napja virradt"

Süt kék hidegével a lélek. Az égen is átüt e szempár.
Mit vált ki belőle az emberi szellemidézés?
Szívébe ki láthat?
Szétnyílt a csatán koponyája – beléje se látni.

szekerek

peremén katonák

Ég s föld sokasága.

E nemzet esélye övék…

Zászlók, foglyok…

szuronyok… a holnapi

Menetelnek

Ha nem sebesülten,
holtan döcölődne szekerében a szalmán,
hős volna bizony…
s a sík szomorú csatatér.

Norwid

Üres a fal. Föllázadtak
a festményen túli foltok.

A vaknak
szempilla-fésült a Világ.

Érthetetlen
A SZEGÉNYHÁZ
akár a versek…

Ki koponyádhoz szólni tudna,
meghalt.
A színpadon zavar
és homály…
Foszlik köddé a Szellem:
szájakon a markolatkosár.

„TAKARJATOK KI JOBBAN"

Az ismeretlen katonák

Városok,
fényzsombékjai
a földre vert éjszakának.

Ezüstös jégzsinórok
pányvázzák az Űrt,
babérlevélnyi álmok
ízesítik a halált.
Éjfélkor
föltámadnak
az Ismeretlen Katonák.
Világgá mennek.
Oltja szomjukat aranyeső,
éhüket elveri aranyeső.
Koszorúik jeltelen számlapja
beszakad.

Az idő foszlányain át
fekete lovak vágtatnak
a vasúti sorompóig:

várják a távozó vagonokat.

Szügyükben sírok mécsese piroslik.

Utóhang egy prózafordításhoz

Az ezredest hiába vártam:
„Eltűnt. Még nyoma sem maradt."
Almaszőnyegen állt a templom,
két tornya közt a Hold: lakat.

Az almafákon túl kerítés,
madárijesztő-mente leng.
„Nincs kripta és nincs sírfelirat."
Az érkező vonat dereng.

S mint illenék, bibliásan
az Emberpár se lép elő.
„Nem volt halottunk a héten,
de holnap lesz keresztelő."

Az ezredest hiába vártam…
Majd gyalog indultam haza,
szótlan. És szállongani kezdett…,
s hullott a krónikák hava.

Kompina – Nieborów, 1976 decembere

Hősi halált halt

Megrozsdásodott Krisztusok lábainál
egyenruhás keresztek tisztelegnek
a jeltelen jelennek

DÁTUMOK NEVEK

A katonák esővert hangján
himnuszt éneklő kőtömeg is elcsendesedik
ahogy a dallamok sorra
a gyakorlóterek
tankcsapdáiba
S te azt hiszed béke van
ha a repülők süvítő árnyékai alatt
hallgatagon izzó sírkövek
megigazítják fejükön az obsitkoszorút

HŐSI HALÁLT HALT

Katonák

Fekete földön vöröslünk,
mint tüzeket tiltó táblán a betűk.
Függőhidak feszülnek közöttünk,
s a víztükörben széttöredezünk.

Elsüllyedünk,
mint a kilőtt hüvelyként villanó napok,
s piros források robbannak bennünk,
ha megérintjük az iszapot.

Mellettünk ki lesz majd akkor...?
hogy számon kérjük az éjszakát!

Az ifjúság álcaruhájában
hány évig
kísértjük meg halált?!
KATONÁK

Amíg a hó elolvad

Mert vacogás
a kerékkattogás
ha a mezőn
jégből építesz utat
és nem nőhet rajta fű
zúzmarás gyöngy a nap

Zuhanó katonák alatt
csillagtérképet rombol az este
a csönd ejtőernyőin
hajnalig védik a Holdat
félig még hősök
félig már holtak

Poharad mögött
színpadi gyertya
de nem úgy gyöngyözik
benne a láng
mint kagylók
elhagyott szárnyai közt
álmodó dáliák

Egyedül vagy
amíg a hó elolvad
s a hófogó sövény
a tél mögött kigyullad

Ablakra préselt ezüstpapír
tükrözi fémes arcod
mint víz a Holdat
az első sziklarajzot.

Kibetűzhető szavak R. M. exhumált verséből

.....
.....
a gyűlölet vesszőnyalábjaival .....
..... szaunázik a halál
.....
.....
Ne vámszedői őrizzék .....
..... a kiontott vér határát .....
.....

A MONDAT ÁLKAPCSOLAT

Katyń fekete könyve

Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni
Ki merészel közülünk? S ki merészel
A csukott könyv leveles sűrűjében,
Ki mer kutatni?
(Pilinszky János: *Introitusz)*

A fekete könyvet,
ahol név és keresztnév
a szemfehérjék ravatalán.
A fekete könyvet,
ahol a számozatlan oldal
ezrek halotti maszkja,
szemfedője.

A fekete könyvet,
ha felnyitod,
nyaklánc
(és) málló bankjegy
(és) érckereszt
(és) megtért levelezőlap
(és) érdemrend-igazolvány
(és) széthasadt családi fénykép
(és) tört borotvapenge
(és)…
(és)…
hull ki lapjai közül
az urnaként
összedrótozott kezekbe…

A fekete könyvet,
ahol most és halálunk óráján
véres fűrészporral tömve
az életre éhes száj.

A félelem 1 2 3 4 5 képe

1

Dögcédulád, ha felmutattad,
léphetsz a szellem cirkuszába.
Széttört útjelző – keresztút.
Palatábládon dátum és név.

2

Az elkobzott fehér lapon
szavak – tagjaikra bontva:
balzsamozott halottaink –
olvadjanak csak be a csöndbe.

3

Szemünkben céltáblát színez
a kék, a zöld, a szürke s barna.
És minden dörrenés után
tízes feketül át rajtuk.

4

Mintha lenyakazott kutak
között rohannánk mindahányan,
szemüregünkből homok pereg
az ellenünk lyuggatott földbe.

5

Az élet meg az örökléttel
fakasszemezik most is, mint rég.
Kontaktlencséjük:
rézpénz.

Siralomházban

...Egy júliusi estén M. I.-nél

F
ü
g
g
ő

á
l
m
á
b
a
n

félrevert szavakkal szól az ember.
Tudatának hasadékában
tündöklő pára
a lámpa-
láz.
És így,
minden éjszaka,
kilenc hónapon keresztül.

Szigliget, 1987

Harcmodor

Akinek halottja van,
belegörnyed a földbe,
belélegzi a füstöt…
Akinek története,
(elevenekkel és holtakkal) él.
Akinek halottai élnek,
a holtakkal mi dolga? – :
történelme az élet:
töltött puskacső,
s benne rózsa:
időzített örökmécses…

Ezerkilencszázötvenhat

„...nékem álmaimban
gyakorta megjelensz."
(Arany János: *Emlények)*

Második otthonom volt
a rút Teleki tér.
Gyalog megyek Budáról
nagyanyám angyalához
kék szaloncukorért

kilencszázötvenhatnak
december havában.
Tankok a Széna téren,
ágyúik lőterében
a már szétlőtt házak.

Statárium hirdető
plakátok oszlopa.
Letartóztatott nevek
s a felkiáltójeles
kivégzendők sora.

Hajóhinták... sírhalmok...
Temető a téren.
Fejfatorzók, virágok,
örökmécs-gyertyalángok...
Lánctalpas lidércek.

Járőröző sirályok…
Vacogó léptekkel
vonulok át a hídon…
Bevallhatatlan titkom
az, hogy felnőtt lettem.

Tizenegy éves felnőtt.
Gyermekként ennyit élt.
Vonulok át Budáról
nagyanyám angyalához…
Földig pernyés az ég.

2003. október 24–27.

A gyermekkor tündöklete

Egy ponton megolvadt a lomb. Szétcsúsztak a fények évgyűrűi. Mélyükön, mint égnek ásott kútban, kékesen borzongott a nap. (A reszketeg levelektől.) Mert nappal volt, noha éjszaka. Én az égbolt reflektorának fényében álltam – szereptelen színészként ragyogva. A részeg katona megszívta cigarettáját, és köpött. Olyan ügyetlenül, mint a kisgyerek. Nem emlékszem, hogy a lövés előtt-e vagy után. Állán, mint szétlocscsant tojás jégzsinórja, tündöklött a nyál. A szivárvány minden színében. Párhuzamosan a sisakszíjjal. Nem törölte le. A katona a fa alatt imbolygott – rongyos árnyékköpönyegben. Csak az arca volt csupa verőfény. Állán a gyémántcsillogású nyálcsíkkal. Lehet azonban, hogy vér csorgott a szája szegletéből. Messze állt tőlem. Lőtávolnyira. És a nap is vakítón sütött. Az álom és a gyermekkor színei pedig csalókák. Vagy én, vagy ő, vagy mindketten elvágódtunk. Kit érdekel az ébredés után.

Budapest

a kiégett napok
sötét
testetlen halottak
tátongtak a házak
koporsófalán

a sír-sorok
mint gyeptégla-sikátorok
szeletelték fel a parkokat
s a parkok a várost

egy ember sírt

könyörtelen szelek
tépték a terek
fű-haját

vér-kérgű fák
várták
a lombtalan tél
havát
ködét

s voltak gyökerek
kik fölszívták
az eltemetettek
átfázott csöndjét

1966 októbere

Ünnep

Házszámtarkójú kapu. Zseblámpafény.
Hosszú sorozatot szór a csengő.
A szekrény gyomrába taposnak.
Fal felé fordulnak a szobrok.

Aztán eljön az ünnep.
A statárium tűzijátékot ragyog az égre.
Egy lökhajtásos nyakunkra csavarja
Szerpentinszalagját.

Kultusz-évek

Mert ott ahol a gondolatnak
süllyesztői az égig érnek
jelszavak abroncsa marad csak
hogy karikázzon a kísértet

Idegek szögesdrótjain túl
a szemgödrök már betiporva
a Krisztus-tél vére kicsordul
a lándzsahegyű cellasorra

(A legkisebb fiú aki
útra kész feltarisznyázva
várja hogy kisüljön a hit
hamujában a pogácsa)

A búzaszemek korgó csöndje
a csírák bomló jégzsinórja
büntetlen ott marad a földben
mint elszámolatlan bizonylat

Padlás

A padláson rend van.
Eltűnt a rokka,
gyermekkorunk
mesét pörgető aranykereke,
hajókormánya később,
amellyel parttól-partig karikáztunk.
Nyomunkban lépdelt Mózes,
utánunk szökött a Bibliából,
s mi őutána…
Már az a lap is eltűnt,
az az ábra.
El a szenesvasaló:
nagyanyánk füstölt vele.
(Talán vezeklésül,
amiért lebontotta
a lepedők, ingek
templomhajóit.)
Eltűnt az üvegfestmény,
a pápaszemek osztódó glóriája,
az agyagfazék:
szilvaíz volt a máza.

Tolul a tél.
Nőnek az eresz pogány varkocsai.
A padlást
az adj-király-katonák
fogoly-árnyékai népesítik…
Fekszenek kiterítve.
Csak a hajuk,
szakálluk növekszik…

kitüremkedik a kéményen,
beborítja az éj fekete kelyhét,
a hunyorgó dögcédulák
szemétkosarát.

Önfeladás

1

A csönd,
a túlordítás,
a fölemelt kéz,
az életvonalra markolt fehér kendő
még végső jele,
jelképe lehet a helytállásnak.
(Helye,
helyzete válogatja.)
De van,
hogy az első
hatalmasan teljesített kívánsággal
oda az utolsó kézfogás,
utolsó szembenézés.
És ezért másokat okolva,
ne átkozódjék senki.
Az ernyedt ököl,
mint huzatos bábgubacs
tapad a felhőtlen égnek
– a beledöglöttek szemszögéből.

2

Ameddig a szem ellát,
ellenség sehol –
ameddig a szem ellát,
ellenség –
Végtelen sivatag:
megannyi ember-kaktusz,
megannyi felemelt kéz,
szögek helyét gennyező lélek –

A csönd ideje

Leértékelten itt a tél

Fullaszt a drótra fűző „éljen!"

Megőszült források vizén
angyalhajt guzsalyoz az ág

Elfúj majd minden lobogót
e síroktól huzatos világ

Voltunk egyszer a bibliás
emberteremtő Ige

Üres szobák visszhangjain
csapódik torkomnak a szó

Egy kéz az ingemet kibontja
legyen hát zsoltáros a hó

Telő hiányodnak holdja
felségjel lett az éjszakámon

Rádcsukódik a tengerszem

Kontyod a szédült víz alatt

Bomlottan örvénylik az álom

OSZ SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

* * *

OLY NAPRENDSZERBEN ÉLEK, ahol
csak nyolc bolygó kering a pályán.
A szivárványtengelyű földgömböt szétlőtték
gyermekkorom szalmaszálán.

AZ IDŐ SÚLYA

Teremtés

A hatodik este
pogánykemence tüzébe
hajtja fejét az ember

Testét befedi lánggal
Homlokán porlad el a kő

Pilátus-kezek

Gyűrűkben szikkadó idő

Az út

AZ ÚT egymáshoz illesztett kőemelvényein
szaval a szél.
A kilométerkő mellén
fekete szalag.
Ha zárt ajtók és ablakok mögött
csöndporos folyóson elalszunk,
megkövezhetik futó álmainkat…

Ki nem mondott szavunk
por és hamu.

A SZÉL SZÓKINCSE AZ ÚTON

Ébredés

1

A csillagképes ég rostája
lassan forog, s mi forgolódunk.
Fullasztó álom-szilikózis –
termesz roncsolja napi dolgunk.

2

Halálnak tetsző, aki moccan,
kit nem olvasztott be az éjjel.
Mind ami volt és ami csak lesz,
a jelen pillanattal érvel.

3

Reggeli torna, fekvőtámasz –
bálanyámasszonykatonásan…
Harmada eltelt már a napnak:
átaludtuk amnesztiánkat.

4

S ki lándzsát kapva lóra szökken,
s szoborrá váltan áll a strázsán,
gondolja meg: csak György marad,
és pogány is, mert szent a sárkány.

Szent János-katedrális, 1944

Miként egyre több kátrányos forgács, ha ég,
körötted lobbanó rongyok kavarognak.
Te lángolsz, s nem tudod, szabad lehetsz-e még,
s tiéd-e az, mit birtokodnak mondhatsz.
Cyprian Kamil Norwid: *A színfalak mögött*

Feszületre szenesedik a város
az óra mutatója alatt.
Meg-megroskad a templomon a láng,
a bombatölcsérből víz fakad.

A kereszthajó senkiföldje,
géppuska szól a karzaton.
Nem tud felállni Krisztus a kereszttel
a stációkként leomló falon.
Pokloknak száll alá.
Töviskoszorúját tűzbe veti…
nem hallani utolsó szavát.
A Szent szobra a mélybe fordul,
elejti az égő Bibliát.

A főoltáron sebesültek...
Elvéreznek a tarkón lőtt Igék.
Sóbálvánnyá mered az Isten:
csatornalejárat az Ég.

Kéz

A toronysisak helyére került,
s küklopsz-szemként helyére az óra.
Csak a bennünk gyűrűző idő nem,
s a szélkakast megmérgező rozsda.

A harangszóval élesített csönd sem.
És hol az ég alján futó eresz?
És a kéz, mely papírcsónakunkkal
az éjfél holttengerén átevez.

A tér töredékei

Kert. És temető. Fölöttük a várrom…
s árnyaik között a hű halálraítélt.
Ahol címersast rebbent föl a zászló,
széthasadozik a kör-rámázott kék ég.

Odébb hálóval gúzsba kötött tőkék.
És kegyelemlövésként egy-egy csattanás…,
amelyre összerezzennek a körkép
alján szuronyrohamra induló bakák.

Mindabból, mink volt, ez maradt…: egy karton?
De rajta a romvár családi örökség…
A padlástér is lehet templomcsarnok,
s a körmünkre égő gyufaszál örökmécs.

Temetheted-e

Ha a felhők kiszáradt szivacsként
homokhegyekhez érnek

Ha ajkakat húz víz alá
az elmerülő ének

Ha térképek piros pontjai
jelölik csak a népet

És golyóálló üvegszemként
forog Földünk a fényben

Temetheted-e vérző arcod
a bodzák tenyerébe

Kierkegaard artistái

Nem égbolt ez,
nem esővel áldó,
nem a feltámadások Mennyországa,
nem az Emberiség
honfoglaló jurtája ez.
Feszülő zenitén a Jel:
paragrafus-horog,
a remény tudathasadt kampója csak –
torkunkba ütve…

Lengünk
tátogó porondok fölött,
a nap foltjaival beszennyezetten.
Alattunk
tenger,
sziklás hegy,
homok.
S. O. S-ek pengéje üti át talpunk,
ágyékunk
tüdőnk.

Jönnek ügyeskedő kardnyelők,
a csönd bohócai:
sipkáikon hangfogós csengettyűk,
hogy elnémítsák a fegyverek
agyunkban rothadó csattanását.

Lengünk
tátogó porondok fölött:
a jónásnyi szájak,
nagy okoskodások
és
nagy vadászatok
évszakában.

Lengünk
„okos emberek nagy hahotája közepette…"
„A világ is így fog elpusztulni"!

Ne higgyétek,
hogy „mindez csak vicc",
hogy mindez csak hörgő költemény.

Az ismeretlen ember

„az ember megismerhetetlen"
(ugyanolyan ősközhely, mint az ellenkezője)

Az ismeretlen katona lehetne bárki, mert mindenki *az ismeretlen ember.* Élve megkoszorúzható. Állami ünnepeken vagy nemzetközi vendégek fogadásakor. Képzeljük: ilyenkor mindenki koszorút helyezne el a másikán. Napokon át természetesen mesterkéltek lennénk – (sokan éppen ekkor festenének természetesnek) – ; sűrű vendégjárás idején belezöldülnénk, -fonnyadnánk, -rozsdásodnánk, -rothadnánk a koszorúkba. (A megszokottságra, irigykedésre, magánszorgalmú megrohadásra így időnk se jutna.) Ez volna a boldog béke kora. Mert lényegtelen, utáljuk vagy szeretjük-e a másikunkat, ha időnkénti tiszteletük vagy elparentálásuk kötelező. Ezért fecsegő a hallgatás – (valakiért); – ezért lehet néma az üvöltő vallomás is – (valaki ellen). Az ünnepi szónoklat és a síri csend, a gyászbeszéd és a népünnepély – kancsal kullancsai egymásnak. Az Akadémián nevesen buta székfoglalózó és az árverésben otthonos kikiáltó hasonlóan kaján testtartása, magabiztos hanghordozása az éppen eladó menyasszony koszorúja alatt. Az utolsó szó jogával élőnek a jövőbelátás periszkópjában konzervált – felrázandó! – tekintetet. A becsületesség és az aljasság célkeresztes pillanatai, amikor fellobogózva a város, és a fekete kocsisor előrejelzett közeledtével egymáshoz lépünk, hogy ismételten tiszteleghessünk az ismeretlen ember előtt.

Láttam

(Lech Wałęsa nagygyűlése,
Krakkó,
1981
június
szerda
délután)

Én csak néhány embert láttam,
őt meg őt is, de arctalan.
Engem is csupán annyi látott,
egy-két más ő, de arctalan.
Az emelvényen-látott látta,
kit ő meg ő arctalan látott,
s kiket én arctalan láttam,
látta az emelvényen-látott.

Benne százezer őt láttam,
s annyi az ő, ki benne látott.

A színekről és az éhségről két tételben

I.

A nap lement.
Benne égett a hajnalpíron még didergő macska.
Platánok simogatják a cirmos eget.
Az eléggé el nem ítélhető tó
persze már tejfehéren csillog.
Valaki öntudattalanul
macskazenét ad órabérben,
míg meggyőződésből belé nem lövetnek.
Valaki – ahogy a költő mondja –
vöröscsillagokat lát az éhségtől.
De a „vörös"-t aztán elhagyja…
Merthogy tiszteli. Azért.
Erre a lágerben jött rá. Különösen.
Most együtt üdülünk. Valóságosan.

II.

Romlott újévi malac a várrom.
Félig penészes-fehér,
félig eredetien barna
hegyszerű kuglófon hasal.
Akinek föltálalták,
bizonyára a kőevő óriás.
A fogadás ellenére
se a foga törött belé,
hanem János Vitéz az,
ki sípjával
falásnyi nyugtot se hagy neki.

A gyávák szolgálatkészsége
olykor gyönyörködtető,
ha ízetlen is.

Apró betűkkel írt sorok

Balassa Péternek

Képeslapot írok, annyiszor ugyanonnan – (hegy, várrom, balra kastély, virágok, sövény, a tölgylombon villanydúc-csigák, lennebb homlokba csapódó tatárnyílvessző: útjelzőtábla). Írom, ki tudja, hányadszor ugyanazt. Hogy jól vagyok, remélem, ti is, és biztosan találkozunk… az összetéveszthető végvárromokon… vagy a nap határfolyón átvetett őrizetlen pontonján… innen és túl, a nagy hetivásáron – bőrünkből kifosztottan, térdepelve a lacikonyha egytepsijétől távol. (Ahol minket is kinyújthatnak, kiporciózhatnak. És mindenkit, aki máshogyan beszél. Mintha éppenséggel nyelvünk, teremtő másságunk volna a tornyosuló zűrzavar oka, a szavainkban tetten érhető bábeli bűn.) Beszélgetünk, álomszerűen, kihallgatatlanul; félcédulákra írva dadogásainkat, hogy jól vagyunk, remélem, ti is, és biztosan találkozunk… És az átizzadt tőmondatokat megégetjük, és hamvukat a sós tengerbe szórjuk… Hallgatásunkat is szavaink nyomán… Okuljanak belőle a pusztuló bálnák, gyilkos kardhalak, a megalázottság feltűzhető medúzacsillagai, az éhes emberiség megmentésére szánt alja algák… S az oktalan fuldokló is megnyugodjék, és izmait a hullámzó mélység fölött békésen elernyessze.

1984. január 7.

Balassi emléktáblája a krakkói Szent Anna utcában

Bronisław Chromynak

Széttört a díszkút, szét a csempe,
szirmok közé szorult a nap.
Egy sebesült a fényt kereste
a rázuhanó hegy alatt.

Esztergom Dunába süllyedt.
A parton sípok és dobok…
S a hangörvényben elmerültek
hajnalok, harcok, asszonyok…

Az idő sáros hajszálai
tapasztják testét, koponyáját.
Íjak idegei közt
Bécsbe kísérik hazáját.

1971, 2001

Ágyúöntők földje

Körülállják, nézik, nézik
ezer éve, ezer évig,
mesemondók, ágyúöntők,
világjárók és fadöntők.
Farkas Árpád

Hegyek gőzölögnek,
kisült kenyerei
a földnek.
Héjukra fenyőket
hintett a szél,
s legelőket.

Hold parázslik
a lármafától
forró hegytetőn.
Riadt patakok
zuhannak
a völgybe.
Az ember meghal,
ha elmenekül:
szemébe
égő gyanta csöppen,
arcát
a vízre hajtja,
öklét
borvízrozsdás kövekbe csapja,
s eltűnik
egy forrásnak kivájt
fatörzsben.

Éjfélkor
fölszáll a hamu
az esztenák előtti tűzhelyekről…
Bálványfaragó ősök
járják a mezőt…
ÓVJA ÉLETED A FÖLD!
ÓVJA ÉLETED A VÍZ!
ÓVJA ÉLETED A NAP!
Dózsa szeme
az égre dőlt kapuk
léc-szempillái alatt.

Itt születnek a balladák,
hősök,
akik országrontó seregek elé
döfik kardjukat.
A hitet megőrzők,
ha ágyúba öntik is
harangjukat.
Mert szent ez a föld,
a folyó,
hegyek ölébe ejtett glóriában
a tó,
templom falán a Király,
s a nép,
az örökzöldnyelvű,
életadó.

1968

Sors

Véletlenül egy kéziratmásolat utolsó lapja került a kezembe. Fél emberöltő versbe szedett krónikája, amelyben az élet egy nem mindennapi újjászületéssel kezdődik... Pontosabban: folytatódik. Szenteste volt. A történelem mostoha anyaöle, foglyokkal terhes vagonsor távolodott a Betlehem felé vonuló csillaggal ellentétes irányba. Az egyik vagon feltépett padlórésén át emberek buktak ki a talpfákkal tetovált világba. Volt, aki halálra zúzta magát – (mondhatni: halva született) –, volt, aki életben maradt. A pap az utóbbiak közé tartozott. Hétszáz kilométert gyalogolt visszafelé. Haza a falujába: kisebbségi sorban élő népéhez. Amelyből vétetett, s amelyet annak idején mint szépreményű, kitüntetett diák, ő is elhagyhatott volna. A maradás – (amely még nem azonos a megmaradással) –, vagyis kötelességtudata avatta a teológia doktorává. Hívei szeretettel fogadták a bibliai idők hasadékain át hozzájuk visszatérőt. Szükségük volt rá, mint a vasárnapi kenyérre és borra. És ő tette, amit kell. Telt-múlt az idő, nem is olyan sok, és a nép nevében – annak rendje és módja szerint – hét esztendei börtönre ítélték. Öt év múlva amnesztiával szabadult. (Annak rendje és módja szerint.) Egészségében megrendülten – ahogy ez lenni szokás, de lélekben töretlenül – ahogy ez megesik. (Gyakrabban, mint feltételezhető.) Nem hagyta, hogy mártírként fogadják, beérte a felebaráti szeretettel. Ismét tette,

amit kell. Járta a híveket, akiket immáron nemcsak hitükben, származásukban, hanem nyelvükben és kultúrájukban is megbélyegeztek. Ahol megjelent, a házi cellák egyszeriben átváltoztak hajdani portákká, otthonokká, a suttogott szó pedig érhető lett, mint az épülő Bábel-toronynak nevezett romhalmaz egynyelvűsített korszaka előtt. Ő volt a napesti legendák hőse, aki a történelem újkeletű, de már megszenvedett viszontagságával mit sem törődve tette a dolgát: emberi hangon beszélt az ember igazságáról. Azokról, amelyek közül már egyért is kitolhatták a halandó szemét, beszakíthatták dobhártyáját, kitéphették a nyelvét. És ekkor már egyre hihetetlenebb volt, hogy ő ott: kikezdhetetlen húsvér valóság. Vagyis más, mint ők – (akik miatt annak idején otthon maradt, és akikért később hazaszökött) –, noha egy velük. Nem a megsokszorozott világi elöljáróság éberségén csúszott el, hanem egy befagyott pocsolyán. Combnyaktörést szenvedett… És sokat szenvedett, mielőtt meghalt. Mert annak, akinek élete mindennapi példává válik, már azért is bűnhődnie kell, ha példája követhetetlen.

Időzavar

Az indiánokat kiirtották. Aki gyilkosaikat nem is vádolva, csupán szelíden figyelmeztetve, pártjukra kelt, tiszteletreméltóan korán ébredt. Nem sejtette, hogy háromnegyed napja van hátra, noha életrajzi tény, hogy hatvanhat éves korában hunyt el. Amikor az indiánokért tollat fogott, azt hitte, hogy az általa szánt „hontalan vadaknak" már csak öt percük van a tizenkettedik órából. Washington Irving fehér ember volt... És éjfélkor meghalt. A közhiedelem szerint túlélte az indiánok végóráját. Mi azonban tudjuk, hogy a halálba menők öt perce az élők számára is ugyanaz az időegység, és hogy a *meghalok* és a *túléltem* rokonfogalmak, mint ahogy a *halál* és a *túlvilág* is azok. Washington Irving éjjel egy órakor az órájára nézett, és látta, hogy a nagymutató a tizenegyesen áll, újabb hatvan perc múlva a tízes egyesét választotta el a nullától, hat órakor egy pillanatra megnyugodott, mert a nagymutató a hatoson állt, csak az zavarta, hogy a hatos helyet cserélt a tizenkettessel, a hármas pedig a kilencessel. Amikor a város toronyórájára tekintett, a számok hasonló helyzetét észlelhette. Ekkor elhatározta, hogy nem néz többet órára. Mert Washington Irving már halott volt és nem fejthette meg a számlapnak a mutatót túlélő jelképét; hogy minden igaztalan halál látszattá lázítja a létet. Az irodalomtörténet sok mindent följegyzett róla. Azt is, hogy együttérzéssel szólt az indiánokról, és

hogy 1859-ben halt meg. Vannak, akik azt mondják, Washington Irving írása voltaképpen halála után három évtizeddel lett volna igazán időszerű. Vannak, akik azt fájlalják, hogy nem érhette meg napjaink indiánrezervátumát: a kérdés megoldásának egyetlen humánus lehetőségét. Vannak, akik azt állítják, hogy indiánok sohasem voltak.

Csángók

Domokos Pál Péternek

Tömjénfüstben ködlik a szószék
s a kétágú fekete gyertya.
Nyelvünk huszita máglya
– ég.

Venyigék között a kelyhet
ki felé emeled, te pap?
Elaltattad már rég az Istent!
Szemére tetted ostyáidat.

Júdáspénz lett a lelkünk.
Zörgesd, zörgesd csak perselyed.
Támaszd sírkővel kapuinkat…
És jelszót is rá: szeretet.

Harangok hazátlan hangja
a száműzöttet befogadja.

A vízesés sziklái alatt
pogánybibliát fordítanak.

Emelj a napnak házat.
cserepezd be az éjszakánkat.

Háromszögbe zárt szemünk:
sorsátkozó címerünk.

1970

Fényképek a hegyeken túlról

Kezek: könyörtelen imára kulcsoltak, rózsafüzért morzsolgatók, gyermeket ölelők, szülőkbe kapaszkodók. Tétován egymáson pihenő kezek. A jelenidő előtt vigyázzban álló gyermekek: kezük combjukra tetoválva…

Breughelien szomorú és időtlen gyermekarcok.

Istenben reménykedő tekintetek, még ha a szájszeglet kételkedő is.

Istent vádoló tekintetek, még ha a szájszeglet kételkedő is.

Arcvonásokra szakadt történelem – végtelenbe hasadó arcvonások.

Mosoly, amely lehet a sírás előtti pillanaté is.

Viselőjének idegszálaival kivarrt ingvállak.

Mozdulatlanná pólyázott jövendő.

Gyönyörű asszonyok: tekintetük megtörik az ezüstjét vedlő tükörben.

Szájzára a nyelveket bomlasztó időnek.

A foggal születettek belülről morzsoló síremléke.

Egy asszony Krisztus-fejtartása.

A háttérben keresztfa, jegenye-uniformis, mennytelen-égbolt.

Lecsukódó szemek napfogyatkozása.

Belevakulsz…

A kitépett film – fényhamu. Szemgödrünkbe csapódik…

Didergő ujjunkkal kibetűzhetetlen a Halotti Beszéd.

Szobor-triptichon
Szervátiusz Tibor műtermében

1
Élet-bálványsor

A kezdet: megvilágosodás – a megvilágosodás: eredendő bűn… Fénnyel faragott eperfarönk – tartósítja a kézmeleg élet: fejkendős Madonna a Húsvét-szigetek pogány szobrai között… Fénnyel faragott eperfarönk: öröklétre piramisolt fáraófeleség a homokkal kockává csiszolt sötétben… Fénnyel faragott eperfarönk: sztyeppék sírhalmain vigyázó kunbabák szögezik az éjszaka est-küszöbére a holdat… Arcok. Egy és ugyanazon emberarc – szemek letakart tükrében sorjázó arcvonások. A szerelem örökkévalóság-sejtelem-arca. A magzatát oltalmazó édesanya életfa-arca. Fiát az időszámítás keresztjéig kísérő istenanya arca. A középkori szent lángszempillákkal hunyorgó glóriaabroncs-arca. A forradalmak géniuszának álomálarcos arca. A háborúban eltűnt férjéért sírokat feltúró hitves megistenült vakondok-arca. A huszadik század megégetett, kitépett fogú piéta-arca – szögesdróttal fésült hajkoszorúban… A megnémult idő zenearca. A túlvilág búzametszetű szemével néz reánk az élet. Az élet búzametszetű szemével nézünk a túlvilágba. Arcunk kezdetek élével kifaragott napkorong. Kelünk a szemhatár mögött és mögötte a szemhatárnak nyugszunk… A kihűlés: élet-éltető áramlás – túlról nézve. A fel-

melegedés: halál-éltető dermedés – a túlontúlról nézve. Életnek életével éljél…

2
Kolozsvári Krisztus

A döbbenet – rögeivel kitöltheti az ember szívét, csöndjével bezúzhatja a dobhártyát, maró savával megvakíthatja a sötétben tapogató ujjbegyet. Pillanatai, percei, órái, napjai, évei, évtizedei elárasztha-tják a szülővárost: a házakat, iskolákat, templomtornyokat, dombok háromszögellési pontjait, kilátóit és az Ararát hegyére menekültek tanyáját. A múlt és a jövendő, az idő és az időtlenség egyéni és közösségi döbbenete – jelen*időnk*ben, jelen*létünk*ben. Egy többszörösen újraépült házban. Templomcsarnok-műteremben. Kolozsvári Krisztus a mészkőtéglákból épült fehér fal előtt. Az idő és a tér kiterített kártyalapjai – az örökkévalóság megfejthetetlen rácsrajzolata előtt. Mindegyik elvetett kockára, egymáson épülő lapra más és más jel kínálkozik. Hányat ismerhetünk meg belőlük? Mennyi vár megfejtésre? Mintha száz- és százezer ujjlenyomat érdesítené Krisztus hátterét, a feltámadásra váró leplet. Siratófalunkat. Száz- és százezer mutató- és gyűrűsujj a halál mészkockáiban. Száz- és százezer megdermedt szemefehérje a haláltábor fehér csempéin. Mondjuk: Treblinkában. (Korlátlan a választék!) Ahol a fürdőnek álcázott siralomcsarnokban megszámlálhatatlan lelket zsúfoltak össze. S hogy minden lélegzetvételnyi helyet kihasználjanak, az emberfejekkel kirakott

tömeg tetejébe gyermekeket préseltek. A Biblia kisdedjeit. Aztán bekapcsolták a motorokat. Még elavult módon; kipufogó gázzal öltek. Azóta szennyezett a víz és olthatatlan a szomj. Azóta parancsolja a felebaráti szeretet, hogy vegyük számba, tartsuk számon gyilkosainkat. A rögt*ÖNző*ket, akiket sürget az idő. Akik idő hiányában nem tudnak olyan álszentül békés helyzetet teremteni, hogy a „nemkívánatos elemek" – emberek, családok, közösségek – létüknek ÖNkezükkel vessenek véget. Így vagy úgy, de fölszámolják ÖNmagukat, vagyis *fölszámolódjanak.* Ehhez – alapfeltételként – el kell tiporni a szentjánosbogárnyi reményt is, ki kell siklatni az évszakokat, rács mögé kell dugni a napot. Ehhez – alapfeltételként – idő kell, amazonaszi idő…, és hordaléka: a türelem. Az idővelemberáldozók mindenki másét felülmúló sátáni *ÖN*bizalma és pontos, a rögt*ÖNzők* sikerein alapuló ravaszdi számvetés, és persze gyomor: sajátságosan emésztő hajlam kitenyésztése. Ez is percre készséget feltételez, még ha évekig, évtizedekig kell is várni. Percre kész cselekvő kivárást. És lehetőséget. Teret. Országos, földrésznyi, világtájolt arénát. Tétlenül vak és tettre készen elvakult nézősereggel. A rögtö*ÖNZŐ* gyilkosok és az *idővelemberáldozók* örök biztatója, szemforgató drukkere: a *Köz-ÖNy.* Azoknak, akik Treblinkában öltek, mindenük volt, csak idejük nem. Eszeveszetten, percnyi pihenés nélkül gyilkoltak. *ÖN*ként és kéjjel. De ezt a kéjt az *idővel-emberáldozók* tudják csak igazán kiélvezni. Van rá idejük, hisz embertelenül hosszú előjáték vezet kiszemelt áldozatuk feláldozásához, feláldozódásához. A rögt*ÖNző*

gyilkosokat sürgette az idő, az egyre sűrűbben érkező és mind hosszabb vagonsor. A rögt*ÖNző* gyilkos tudta, hogy öl. Az idővel-emberáldozó úgy tesz, mintha semmi köze se lenne, például a vonatsínen szétdarabolt, a tízemeletes ház tövében fekvő, a gáztűzhely csapjait megnyitó, nyakába kötelet vető áldozatához. Az idővel-emberáldozó tulajdonképpen csak akkor leplezi le magát, amikor lemond – többnyire – távirányított rítusáról, amikor türelmét veszíti, mert valamilyen oknál fogva őt is sürgeti az idő. Áldozatjel*öltje* meg az istennek se akar áldozat lenni. Áldozatként is élni akar. Még a legnagyobb reménytelenségben is reménykedni mer. Vagy talán, mert van bátorsága, felfedezi *idővel-emberáldozója* komolykodó maszkjában a rögt*ÖNző* gyilkos vigyori ábrázatát, szembe fordul vele… (Mint az a treblinkai fogoly, aki a halála előtti pillanatban kést vágott rögt*ÖNző* gyilkosába.) Az *idővel-emberáldozó* ilyenkor nem tehet mást, mint börtönbe csuk, ahol – az udvar hullafoltos szegletén kívül – immáron egy bármikor átalakítható fürdőcsarnok is van. A börtön azonban, ameddig börtön, mégiscsak élet, kegyelmi állapot, a halál elnapolása. Ezért csak végszükség szorítójában szabad nyitjához (vagyis zárjához) folyamodni. Mert roppant veszélyes. Az *idővel-emberáldozó* ugyanis türelmét és időérzékét veszítve könnyen rögt*ÖNző* gyilkossá válhat, s ezután már nem nehéz leleplezni, hogy valójában is az. Mert az *idővel-emberáldozó* fejét csóválja, szemét forgatja, részvétet nyilvánít, mossa kezeit. Csak magában örvend, adminisztrál. Tudja: türelem halált terem. A rögt*ÖNző* gyilkos becsukta a

fürdőcsarnok falába épített csapóajtókat, mint kezdeteknél a vagonokéit. A rögt*ÖNző* gyilkos szívesen szemlélte volna a fürdőben füstbe fulladók halálát. A puskalövés nyomán elvágódó, lapáttal péppé vert fejű, csizmasarokkal széttiport torkú, bikacsökkel agyonvert áldozatok látványát már unta. Szerette volna látni, hogyan öl, az élet terét miként tölti ki a füst, amit gyermekkorában oly szívesen szippantott be az automobil után szaladva. De a júdásablakon át se látott semmit. Mindent eltakart a sötét, de nem a halál fölött gomolygó füstté, hanem egy test sötétje. A fémlemezekből, fémszálakból, fémkönnyekből összeforrasztott Krisztusé. Amikor kinyitották a falnagyságú csapóajtókat, hogy a holtakat a buldózerekkel vájt sáncokba tolják és leöntsék mésszel vagy elégessék, a csempeszemektől villogó csarnokban csak Krisztust látni. Mintha minden porcikája egy-egy megszenesedett emberi lélek volna: egymáshoz és egymásba égve, torzulva, dermedve, inasodva, simulva, csavarodva, csontosulva, görnyedve, olvadva, csordulva, görcsösülve, tapadva, horgadva, tekeredve –: *lényegülve*... Mint tömegsírban az ember, mint elemésztett könyvtárakban, képtárakban, levéltárakban, iskolákban, templomokban a pernyévé lett szellem. Kolozsvári Krisztus a történelem élő és legyilkolt áldozataiból teremtődött. Minden voltvan-és-lesz megnyomorított életből és igaztalan halálból. Ezért ne képzeljetek mögé keresztet. Nem tud föltámadni. Élő halott. Nézzétek arcát. Behunyt szemmel szemléljétek. Míg a korona alatt, a sáncok mélyéből szemetek föl nem izzik.

3

A kőből faragott...

Bartók

Szívedre boronafogakkal kivert csikorgó henger gördült. Átütötte a kintornás halál verklitüskéje. Át, mint Krisztus kinyíló öklét a sorozatban kovácsolt szög, vagy szájtáti atomrobaj teremtésünk esetlen emlékezetét, a csöndet. A megalázó ország és a honvágyadban újrateremtett haza senkiföldjén állunk, általad gazdagon, s „tele bőröndöddel" megraboltan. A védtelenség mészkőtarlóján imbolygó Ω: a Próféta kihűlt ekhós szekere távolodik..., por vagy porhó kavarog nyomán. Visz valakit. Utolsó szónak. Lejegyezhetetlen visszhangunknak. Sehol egy fatörzs, fűtorzsa, feszületcsonk a múlt idő magasfeszültségű drótjaival bevonalazott tájon, a tehetetlenség kottalapján. Mibe kapaszkodjék vajon az ember, ha öngyilkos hangjegy lehet csak megüszkösödött ökle, s úgy csügged alá az égen, hogy nem tudni: pokolra, mennybe jut-e. Egy elmeszesedett hang az emberiség duhajul rothadó lélegzetében. Kibontva belől koponyád. Vonalaiban és szellemében hűséges arcodat – nem valami miatt, hanem valakiért – remegő kéz érintgette mészkőbe. Oltalmazó mozdulatait elnyelte szemed mélyének odaátja: az űrt is átütő kettős kráter. A megalázó és az álmaidban teremtett világ világának senkiföldjén állunk. Lehajtott fejjel...

Kolozsvári Krisztus

Spartacus katonáit keresztre feszítették a rómaiak. Nyomon követve küzdelmüket, haláluk elképzelése megrendítőbb volt, mint a templomi arcú Krisztusok látványa. A szenvedés és a szelídség együttes jelenléte, melynek kettőségéből mindig az utóbbi az uralkodó, valahogy a beletörődést és a megalkuvást jelenti nekem. De láttam egy Krisztust, aki az emberek védelmében fellázadt az Isten ellen. Láttam Krisztust, aki nem engedte keresztre feszíteni magát, és nem engedte, hogy feltámasszák. Mindig ez a két méter magas szürke csontváz zuhan felém, hogy kitárt karjaival és a hatalmas szögekre görbülő ujjakkal magához emeljen. Láttam a pillanatot, amikor Krisztust keresztfára emelték, de még sem keze, se gerince nem érintette azt. A föltámadás pillanatát láttam; Krisztus keze és gerince már szabad volt. A halál s az élet érintkezésének görcsös vonalát hordom magamban, amit a szobor torz fémkoronája belém hasított. A hegyek közé zárt tó jéglencséjén az elsüllyedt ember ezerszeres nagyításban látja a havasokat. A bércek között már a felhők is hóhegyeknek tűnnek, s a fordított kúp belső csúcspontjában már csak e Fémkrisztushoz menekülhet az ember. De eljutsz-e a bordák labirintusán a szívig? Nem kell kard és nem kell fonál… Elég, ha e föld s e nép canossa-köpenye megérint. Ha ezt nem érzed, zajtalan kihullsz az izzó fémek közül, és nézheted tovább, mint valami idegenforgalmi nevezetességet.

1968

Az idő súlya

Súlyosak
az anyanyelven szóló sírkövek,
ha ráomlik a nyelvi Bábel.

Súlyosak
az erődtemplomok ledöntött falai
s a kifordult szőlőtövek

Súlyos az idő,
mely elszenesedett lándzsák közt
sodorna minket,
ha a szétdúlt őrhelyeken
nem fújna fagyosan a szél.

Nagyenyed, 1969

Tamási Áron

zuhanni készülő madár

csőrében fekete gyöngy
szivárvány a szárnya
eső előtti ég
eső után föld
a kalitkája

szállj tovább

harangszóra
sírodhoz ér
a templomnapóra
árnya

száll tovább
zuhanni készülő madár

fekete ösvény
vezet
keresztfáról
a cserefára

szállj tovább
zuhanni készülő madár

apák sírkövei közt
hol aranyoltár a nap
házakba folynak
a vizes esték

galambdúcokba dől
a fagy

szállj tovább
zuhanni készülő madár

hegyek hidegén túl
a nyárba

szállj tovább

az embercsillagok
földi otthonába

Vallomás

Borbáth Károlynak

Tizenhárom éve jártam ott először,
s láttam múlhatatlan gyászú templomát.
Udvarán szarkofág állott: néma bölcső –
a csönd vetett benne fekhelyül mohát.

Lassan körbejártam, mint késő napóra,
ezer ember álmát, vak szemfedelét,
s szellemük leplébe őket begyolcsoztam –
sírgyalázóiknak kísérteteként.

Majd a Fejedelmi Iskolába mentem,
amelynek könyvtáros szentje fogadott.
A történelem volt nyomasztó keresztje,
olyannyira, hogy már két éve halott.

A nap, hol nem szőlőt, sírköveket érlel,
a tudós professzorok megroppant hantjait…
A temetős dombot vele jártam még be…
S vele böngészem a neveket ma is.

És vacsoráztunk a régi épületben,
kenyeret, vizet, mit századokon át
a hű diákok s a jó tanárok ettek…
És közénk ültettük Körösi Csomát.

A hosszú lócákon mennyien szorongtunk.
Meg se jegyezhettem mindenki nevét.
Mind, kit ellátott a Fejedelmi Fundus:
Barabás, Bod Péter, Báróczy, Kemény…

Láttam Vajna Antalt s Incze Dánielt is,
tetőtelen álmuk romjai között,
ahogy a krónikás pernyék alól mentik,
amibe a lándzsa-láng beletörött.

Szekrények alkotta könyves cella mélyén
folytattuk. Vigyázott fönn Apáczai.
Bár szuronnyal döfték keresztül a képét.
De megszokhatta már, mint a társai…

Szemüvegedet vedd le és töröld meg.
Nehogy az arcodba taposssák, ha majd…
És ne hagyj itt minket, kérünk, mindörökre –
a Te kálváriád nem őrzik falak.

Te maga-felejtő sorsunk halk tudója,
akit halálba száműztek. De vagy!
Fejedelmünknek is légy tanácsadója;
és mondjál el néki mindent, mi igaz.

1982

A halál ajkain

Nagy Lászlónak

Iránytűd árnyék nélküli kő.
A barlangtüzek kialszanak.
Hamuba rajzolt halak
úsznak a cseppkő-biblián át.
Árnyék nélküli kő a nap:
agyagtáblák jelfókuszain
fölgyújtja Bábel toronybárját.

Népek anyanyelv-vonalzója,
szerkeszthető mondatok.
Ajkunkra omlik a homok-bója,
koralltüdőnkön dér vacog.

Süllyedő hangod jéghegyet,
napfénytemetőt hasít.
Csillagostyák és tengerek,
lüktet az éj halántéka,
a Tejút pengéje vakít.
Reszelő agyú szellemek
bevérzik nyelvünk határait.

Eső és csigalépcső-lárma,
a síkos égre só zuhog.
Az idő rozsdálló vizén
elmerül halál-pontonod.

1970

Beolvasztás

Előbb a regölést
aztán a regét

Előbb a földet
aztán az otthont

Előbb az iskolát
aztán a nyelvet

Előbb a fejfát
aztán a hitet

Előbb a jövőt
aztán a múltat

és
mindezt
egyszerre:
jelenidőben

A síró maszk

Íme, a síró maszk s a szemcseppentő zöld üveg. Ott áll a kitört ablakok között, mint hangyák temploma. HŰVÖS HELYEN TARTANDÓ! Szaruhártyám megfehéredett és száraz, mint az ostya. A szénmezőn hóesés foszforeszkál. Az éjszaka monoklija kitömött emberek mellére zuhan. Lábnyomok szaggatott köre. Művirágok, műlábak, műszívek.
A szerelem anatómiája: ELMAGYARÁZOM NEKED A TÜDŐT. Bordáim bordáknak érzik ujjaid. A szekrényen művirágok. Fölötte síró maszk. ELMAGYARÁZOM NEKED A TÜDŐT. Homlokomra az ötvös rézanyajegyet éget, mely átszakítja a csontot. Nem mozdulhatok. Agyamban könnycsepp vándorol. ELMAGYARÁZOM NEKED… A síró maszkot zuhanó emlékek kalapálják. Nyelvünkön fémszemöldöke, rian a fogzománc, s a szó rozsdásan hólyagzik szánkon.
Kié az arc? Az ötvös arca? Kezét mankók szögezik földbe, s anyanyelvén műlábak csikorognak. ELMAGYARÁZOM… Fölöttem síró maszk. Szürkén kitömött emberek között az arcom. Mellemen a Hold cserépdarabjai. ELMA… Esik az eső. Emléked műtőlámpákra csorog, és soha meg nem alvad. Fényében az ég metszete. Hunyorgó foltok. Az ötvös arcomra teszi a maszkot …EL… s homlokomra ostyát helyez. Kezemben fekete kréta.

Emlékek bolhapiaca

A mögöttünk lét: tápláló emlők, lényegelnyelő emlékek, megtartónak hitt emlékkacatok, emlékhamisítványok. És ahová érünk, meg amit megérünk, az is az; mert a múlt jövő-előleg. Az élés: emléktelen mozdulat-, csend-, hang- és gondolatmetszet. (Emlékük *más*ként és csak meg*kés*ve metsz belénk.) Szeleteiben holt tér, holt idő – összeillesztve: élet. Így egyszerűen. „Emlékek és remények láncolata…" – jegyezte meg róla egy rangjelzéseitől megfosztott tábornok – kivégzése előtt is egyenruhásan. Nem tudom, hogy az utolsó szó jogán-e? Szavait kékre, zöldre verték a dobverők. A méltókat méltatlanok teszik. De ez fordítva nem igaz ott, ahol a méltatlanság is méltóság. Emlékek, emlékbódék, emléksátrak, emlékbatyuk, emlékbőröndök, emlékstandok. Emléktáblák, emlékünnepélyek, emlékünnepélyességek. Az emléktelítettség és telhetetlenség bolhapiacán téblábolunk. Ácsorgunk, hagyatkozunk. Emésztjük az emészthetetlent. Élünk – egyre felszabadultabban – magunkat beéretlen vagy elhagyva: megkésett sietséggel. És elhagyatottan. A mézeskalácsszívbe-sült görbetükörbe bámészan – megnyugodva, hogy szebbek vagyunk. Oltalmazónk is felfalható huszár. Kardtalan és kortalan katona. Lapozgatjuk a hétpecsétes könyvet, háborús *magazint: igazi képességünk.* A vérképlet árulkodó emléke, elsősegélye lehet az igazságszolgáltatásnak. De a kimetszett szemölcs hány

ártatlant fosztott meg életétől. A felragasztható szépségflastrom, mint kettészelt altatódrazsé. Darázscsapda és komoly összpontosítást igénylő célpont a homlok közepe táján. A puskatus fölött zergetollas vadászkalap. Hiúság-legyezgető. Ahogy a vérmedve a pult mögött vértelen lefordul. Mi, elégedettkék: játékból ugyan, de öltünk. Kiirtjuk írmagját is. Kiirtjuk írmagunkat. És emlékezünk. Az emlékezetlenségig emlékezünk. A lampion-fejekben kigyúl a sokkolt értelem. Sose halunk meg... te, ilyen... meg olyan élet. A gramofontölcsér örvénye beszippant. Karcos melódiát öklendezik a feltámadás harsonája...

A szelíd herceg szobra

A boltíves kapuzatot csaknem eltakarja egy ezüstfenyő – messziről: földből kiálló lándzsahegy; vagy az éjszaka leomló, de sátorszerűen fennakadt függönye? karácsonyi üzenet árnya? Miféle titkot leplez sugárküllőtlen, vak háromszögével? Mert látatlan tudom, mögötte a Szelíd Herceg kőszobra áll… …kapuőrséget – gondolhatja a beavatott tolvaj pökhendien, és tisztelettel a tájékozatlan kései jövevény. Kőkoronázott hullámos haj, tűnődő mosoly: papíruszcsónak a Holt-tengeren – alján az összegyűlt verőfény és Isten hatnapos fáradtsága. Hunyorgó kezdet. A herceg mosolya hús-vér örökkévalóság. Mint az első emberé – még a kísértő kétely és a kiűzetés bizonyossága előtt. Talán ezért nem illik kezébe pallos, se pajzs. És mégis: pallost és pajzsot tart kezében, herceghez és szoborhoz illőn. De markolatából kibomló kőrepkény indázza, levelezi be a pengét. Vagy megkövült lángnyelvek…, hogy ne perzselhessék a bukott angyalt? A pajzsra vésve – kitárt szárnyain fölfeszített – sas: bekerített mennybolt, hiábavaló szárnyalás – a feltámadás angyal- és ember-ijesztő ábrázolata. Fölfegyverező kétely. Kéretlen és kérlelhetetlen. Faragott fenség. Magabiztos, akár a kő. De szemérmesen lesüti szemét, mint ruhájától megfosztott áldozat, ha hitében vagy kételyében nyugodt. S akinek a pellengér után a szelíd herceg parancsára ütik le fejét.

Úton-úttalanság

Annyi hősiességről olvastam, annyi haláról, annyi kegyelmes és kegyetlen erről-arról – (és láttam, hallottam meg át is éltem ezt-azt) –, hogy lassan nem hiszek bennük. Ahogyan például a jóságban és a gonoszságban sem hiszek – külön-külön. A bezúzható koponya varrataiban, a csecsemő megfejthetetlenül ráncos tenyerében inkább… Vagy az agyvelőbe csapódó virágzó cseresznyeágban – akkor és ott! a földöklelt ég alatt… A legújabb időszámítás kezdetén. A hajszálrepedés is körülhatárolható térség vagy szakadékszéle, fényfogyatkozás tűfogas sávja vagy a vakság remény-vágata. Sorsunk júdásablakán az írás: *lenni* így is. Levegőt kapkodó kézfej, légszomjas búcsú minden alkony – távoli félelmünk, hogy az ébredés nem rianás, tudatunk tündöklő meghasadása lesz-e? Szoronghatnak a vigyázzban fekvő múmiák… Kábulttá fáslizott halál: testüledék a sírgúla szintezetlen mélyén. Szoronghatunk: – a sokkolt lélek üledéke bennünk… Nehezékül, hogy – mint mondani szokás – el ne fújjon a szél, vagyis: a földön járjunk. Az évszakok pásztorolt sorában. Önmagunktól távolodva, távolodva önmagunkhoz. Ingva-ingázva józanul. Vagyunk az úton-úttalanság…, a magatehetetlen úton-létezés csupán? Jóságos, gyáva, szép, hősies, ostoba, rút, bölcs, ilyen-olyan. Megisteníthetően embertelen és fordítva. Bűneinket hiszszük-e, nem-e, ki tartja számon? S ha nem, tagadásukat, mi tölti ki? Mi töltheti ki utolsó leheletünket? Hiányunk szétfoszló füstködét? Részletkérdés. Csak az érkezés után érünk rá válaszolni. Ha megérjük.

Öncsendéletrajz

Ahogy a vers üzen, ahogy talán a fénykép, halántékhoz bilincselt gyűrűsujj, s egy borospohár bevérzett körömháza a kéziratpapíron. Bámészan, rebbenet-mozdulattal, farkasvakon, mint öntudatlan egyensúlyozó… De megbillenve az ablaküvegen végighullámzó háztetőtől, a tekintet hirtelen bezúzódik; cserepekre, verstöredékre, arcvonásokra, bor-ízekre esik. Ismét az látható, ami van, és úgy, ahogy illik. Mozdulatlan a székben, kitömötten az élhetetlen valóság kócaival. Mint halotti vánkosán a török császár, aki öntudatlan egyensúlyozóként, bámészan, farkasvakon ülte katonái veséző tekintetét, amelytől még a halottak is összerázkódtak volna – (mert van, aki a túlvilágról is fegyelmez) –; hittek a tartásának… És mire, megbillenve az ég üvegében végighullámzó zászlóktól, sisakoktól, hirtelen előrebukott, a vár már be volt véve, és fejétől fosztva az ellenséges vezér. Bárhogy is mást üzen a vers, a fénykép, a gyűrűsujj, borospohár, ablaknak zúduló háztető… A tekintet hirtelen bezúzódik; cserepekre, verstöredékre, arcvonásokra, bor-ízekre esik. Ismét az látható, ami van, és úgy, ahogy illik. Mozdulatlan a székben, kitömötten az élhetetlen valóság kócaival…

Kopjafák

A galambdúcos kapuk megfeketednek,
olvashatatlan lesz rajtuk az írás,
de ha kitapintják,
éget,
mint a nyári mezők
elégett zászlói alatt
Petőfi sírja.

Holtak földből kifehérlő
csontöklei a házak,
s a templomtorony
micsoda kardmarkolat,
ha pengéjére rozsdásodik hazám?!

Elesett katonák sisakjai a völgyek,
a vízzel félig megteltek,
tavak,
a kimeredt fenyők:
a fuldokló föld hajszálai.

Tűzremegéssel haldoklik
az utak keresztjére feszített ember.

Új emlékművek keletkeznek.

Mert sírba csavarozzák itt
az élőket is
az égbe növekvő kopjafák

Széki ének

Az utolsó tatárbetörés emlékére

Esőt lélegző erdőket
megsebez egy barna bánya.
Távol, hegyek hullámain
felbukkan a Hold, a bárka.

Ezüstdoboz fönn a templom,
kékmellényű hívek benne,
piros virággal mutatja
mindegyik, hogy merre menne.

A holtak is lenn a hídnál
arcukat a fűbe törlik,
kezük már a felhőkhöz ér,
tenyerük esővel töltik.

Megolvad az aranykehely,
mire kialszik a máglya.
Foglyaikkal a tatárok
elindulnak Moldovába.

Esőt lélegző erdőket
megsebez egy barna bánya.
Fekete lesz minden este,
mint az asszonyok ruhája.

Kártyakirályság

Szamosközy István „történeti töredékeinek" olvasásakor

Légrobbanásoktól repedezett
az őszi napfénnyel
kikent égbolt.
Sületlen lélegzet-kenyér a világ.
Beléje kovászosodik az ember:
tudja-e,
ha a foszló fényképből kilép,
mi várja?

Kártyakivetés,
kártyavár…
A szemmel vert vér szobra:
kerti karosszék,
fehér áram.
Feszít benne a Cserebere-fogadom király –
csuklókig rozsdásodva
a kézmosóedénybe…
Mögötte lombtalan fűz:
vessző-torzonborz óriás törpe –
árnyék-negatív…

(A nagyság a földön,
a földben.)
Fehér áram
és kerti karosszék:
szobra a megromlott vérnek.
Kártyavártervek,
kártyavár.

Feszít benne a Cserebere-fogadom király –
csuklókig rozsdásodva
a béklyós parolákba…
Tudja-e,
ha a foszló fényképből kilép,
mi várja?
Kártyavárablak –
kaloda-dráma.
Feszít benne a Cserebere-fogadom király…
Hideglelős a fogsora,
besárgult szemén
három fekete pikkely,
nap-öklendő persely a mosolya,
lélegzete: tapsot,
éljenzést
belepő moha.
Országa:
kártyavár.
Feszít benne
magát derékig
magába nyelve
a Cserebere-fogadom király.

1983

Énekóratöredékek

(több képben és osztályban)

I. kép (osztály)

...a szolmizáló kéz pantomimja
a tábla vonalas csöndje előtt...

II. kép (osztály)

...június –
kéknyakkendős vizsga:
a kerekülő ajkakban a hangjegy –
szárastul bekapott cseresznyeszem...

III. kép (osztály)

...az ablakkeret-térben
szélnek ernyedt sirály siklása,
sikoltása
le a vízszintezett hangig...

IV. kép (osztály)

...befogott füllel
karmesteri pálca után tátogó halraj
a kórus...

V. kép (osztály)

A hirtelen tanult és megértett Himnusz.

Szalárdy János *Siralmas magyar krónikájának* kulcsszavai

Jó kedv
szeretet
meglett békesség
napenyészet
fenyíték-félelem
megátalkodás
siralmas példa
tudatlan vitézkedés
magyaros magyarkodás
fejetlen lábság
sűrű lövések
nyakaztatások
tartozó hűség
fejeknek
nyúzton-nyúzattatása
annyi pogányság
gyermekség
ifjúság
asszonyrend rabsága
kegyetlen vásár
házaknak pernyéit
mint polyvázó havat a szélvész

Nyár

Múlóban ez a nyár is.
Elszirénáznak a percek.
S mi vastapsolunk a szúnyogoknak,
kapkodunk,
önmagunk lapockáját lapogatjuk,
mint baráti találkozón a másikunkét.
A nagy tervek ezen a nyáron is
a „majd-holnap-holnap-majd"
csatornapatkányai lettek:
idegeinkben végigsurrannak éjszakánként.
A reménységes víz?
akár egy éve...,
csak olyanabb!
de tisztább, mint jövőre.
Hullámai előhívatlanul rongyolják az eget,
fürdőzők felfújható mellszobrait dobálják!
szájukban halcsontváz-doromb
szűri a csöndet.
A lombtalan lugasokban
laterna mágikás a tánc.
A kidöntött fák helyén
sírkő, szobor...
A kidöntött fák helyén
mi állunk.
Ásításunk odvában
szorgos harkály fészkel:
agyunkba vájja várát.
Ritmikus vacogással
bámulunk beléje.
Napszúrásos fecskék

zavarodnak meg sóhajainktól:
szüntelen előttünk cikáznak,
keresve tehetetlenségünk igazolását,
kapdosva perceinket.

Évszakváltozások

Izzadt földön mint iránytűk remegnek
Az egymásra hajló elfáradt utak,
S míg a búza-nyárból a szemek elperegnek,
Összé növesztik mágnes-árnyukat.

Miért mutat szerteszét irányuk?
Mit kötöznek az erővonalak?
Mért remegnek, mint elernyedő ágyúk,
az egymást taszító telek és nyarak?

Mint drótok tartják össze a cserépedény-Földet
a hosszúság- és szélességkörök,
s az egymáshoz szorított, összetört földrészek
résein a tél kihömpölyög…

Fagy-aknákat hengerget az árja
messze közelgő tavaszok elé…
Évszakok – (az élet ár-apálya) –
emelkednek múló év-holdak felé.

Egymásra torlódott határok
robbannak szét, foltjain a Nap,
a szélbe-ragadó ég-szívó hullámok,
ha letépi őket a sziklakarmú part.
A végtelenig nőni vágyó számok,
a csatornák – vasrácsaik alatt,
az utakat dajkáló ismeretlen árkok,
ha elönti őket a kátrány és iszap.

És beszappanozzák a hegyilegelőt
a sűrű esővel mászó fellegek,
hogy áthúzzák a hegyen az időt
a percek,
az örökké forgó csöpp propellerek.

Avar-induló

Utassy Józsefnek

Gyújts tüzet, és nézz a lángba.
Alkonyatot lát a jós:
tenyerében alföldet tart,
hunyt szemében két folyót.

A fegyvernyugvás elmarad,
kardot nem teszünk oltárkőre,
nem gyűjtünk bogárszárnyakat
orvosságnak e földre.

Vértjeinket eldobjuk –
ne óvjon többé semmi.
Fúvass rohamot! Indulunk
magunkat eltemetni.

Forgácsai a szétrobbant időnek,
gerendák, gerincek, szavak,
kopják vasán lobogó eskü,
kardmarkolatra hűlt életvonalak.

Madarasi Hargita, 1968. július 31.

Robespierre

A szomjas fémlap ismét magasan villan.
Rajtam a sor – hát indulok.
Ellenem fordult eszmében élek.
Három szaváért meghalok.

FELTÁMADÁS

Tükröződés

Egyszerre látni szemközt önmagunkat –
egymásnak háttal állva,
tükrökkel takart jelenvalóságunk
állítása és tagadása.
Mélységük közepén a lélek
a fénykaszás verem-kiútban.
Kettőnk mozdulatlansága közt
bizonyosságot ki tudhat?

Eretnek-újév

Giordano Bruno emlékére

Az ítélet rőzsevárát
körülállják
a csönd poroszlói

mert aki Istenre vigyáz
börtönnek érzi a templomot
fölgyújtja szobrait
kormos vitrázson át
nézi a fogyó napot

csillag perzseli tenyerét
lélegzetébe kap a máglya
megszenesedik az ember:
a fény múmiája

Feltámadás

Nem őriz Téged
tizenkét apostol

Van aki fél
van aki harminc pénzt kapott

A katona fegyverét
páncélját nyújtja feléd
Öltsd magadra
hogy fölizzon
bordáid közt a lándzsa

Hajnali város
Hasadt falak
Tömjén-nehéz a pára

Üres kereszten
N. É. G.Y
b
e
t
ű

Szent Iván éje az útmentéről

Felsorakozva a tűzoltók.
Címerük: arany sisak
s keresztben két ezüst csáklya.
Egy darázs belegabalyodik
zászlójuk rojtozatába.

Örvénylő lángfonat-tutajok…
felkapcsolható lidércfények…
kisorsolt tűzugrások…

Ikerkoszorút visel
az erény és a vétek.

A cseresznyepár
hallókészülékké érik…
Az internetről is
leolvasható az ének.
(A látomás ma még nem.)

Az állandóság jeleként
Szent Iván-éjtől
Szent Iván-éjig
margaréták hunyorognak
a macskák boszorkányszemében.

A festett falu
(Zalipie)

Virágos bölcső és kutyaól,
a kemence tűzvirággá pingált,
a festett falu határában
Chopin-hangjegyek a nyírott fűzfák.

*

A mennyezeten széthullt csokor –
sziromreszelék: mágnese a fény,
az ég felizzó kályhalapján
pünkösdi rózsa formájú edény.

*

A búzakoszorús ablakban
örökmécs: égő csipkebokor-álom…
Kelengyeláda és koporsó
a mesék vizén… s liliomzátony.

*

Füstös akácfarámában Krisztus,
előtte ülünk mind a lócán.
Méhecske-pillanatok zsonganak
az időkaptár faliórán.

UTAZÁS

Utazás I

Az ablak:
ablak,
tükör,
festmény,
színes dia.
Mélyükön ősz-perzselte lomb.
Mélyükön arcunk –
hasadozik és sápad:
összetartják vonásaink
a puszta ágak.
Beszélgetünk:
Imre, Lajos,
Gyula meg én és Péter.
A nap:
hegyről ránkborult kehely –
benne a bor kocsonya-szilárd.
(Legyek csapódnak belé,
az ősz sikkanó koporsói.)
Beszélgetünk…
és bort iszunk.
Kitárva minden ablak,
(tükör,
festmény,
színes dia,
s levegőért a száj…)

Beszélgetünk,
akár a némafilmben,
ahol a fény beszél.
Imre, Lajos,

Gyula meg ő és Péter.
Arcuk –

kép-tér
nap
kehely
(mélyén évszakok tengerszeme)

merülő teremtés az arcuk

Freskó a csetneki templomban

Boltíven feszül a kar,
s hol csukló, keresztfa összeér,
az omló fallal leszakadt
a szöggel átütött tenyér.
Így lett szabad
negyedrészben a test,
s odébb
a szellem egy mondata –
a lobogós ige.
A rúdja-vesztett zászló
a hit
gazdátlan célszalagja így –
átlósan átszakítva:
a C h r i s t i betűi meghasadtak,
mint kiszáradt koponyán
a varrat
a keresztfa tövében.

Vezetőnk szava
röpíti csak az angyalt:
szárnya nincs,
lapockáig emésztette…
– talán a tűz?
– talán az éhség?
s a toll
katonák sapkadísze lett
(hisz úgyis a halál íródeákjai).

Zsoldos sisakok hullámain
szentül a király,
lebeg,
kitárt karja
mintha az Ω szárait
feszítené szét,
s a végtelent öltené
palástul.

Rozsdátlan pajzsok
ragyognak
a turbános ég
csillagai közt:
kecske, sas
és lángoló ökörfej-nap.
A teret lezáró
fehér-fekete kockasáv
a mennyország és a pokol
kerengője.

A múlt
sárkánypikkelyekben,
összesöpört csillagokban villog,
de mintha mai fénytörésben.
A torkába törött lándzsa
lehet világra öltött nyelv,
égre lökődő fullánk.

A halott lány fölé
nem Krisztus hajol,
csupán városi polgár,
s mert hasonló a két arc,
feltehetően apja.

Bizonyára az ismeretlen mester,
aki ha nem hisz a feltámadásban,
munkájában se hihet.

A mi gyönyörűségünkre.

Utazás II

Nem jutottunk a vert falú
templomhoz azon az estén,
csak abba a városba, hol
legelő fedi a szentélyt.

Legelő fedi a szentélyt.
Úrfelmutatás – kolomp szól.
A leomló bástyák között,
mint a sírkő, emlékoszlop.

Sírkőszerű emlékoszlop,
négy oldalán márványtábla:
árverezve a dicsőség.
Betűk: hangyák futóárka.

Árverezve a dicsőség,
nap szálkázza ki a rétet,
sárkányfogak – csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.

Sárkányfogak – csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.
A *kín*-torlasztó buldózer
át-*okkal* feszül az égnek.

Át-*okkal* feszül az égnek,
emelkedik vaspofája:
a csönd-résen idehallik –
roppan a Hold koponyája.

Roppan a Hold koponyája…
Foga helyén szőlőszemek:
emlékművei a napnak,
virágzásnak és szüretnek.

Emelkedik vaspofája:
velem zsonglőrködik, játszik
a leomló bástyák között
halálomig – haláláig.

Szilágysomlyó, 1979

Utazás III

Nádas Péternek

Mi,
éjszakánként
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
Dardzsiling sírrablói,
rodostói levélcsempészek
akikkel rablós-pandúrt játszik a gyanakvás –,
őrizői
a lerombolt vashámor
önvédő mámorának.
Ahol a táj:
túlárnyalt lélek.

Március tollforgói,
elfagyott búzabokrok
borzonganak bennünk.
Megindultak a gyalugépek,
tarolva élőkről arcot,
holtakról síremléket.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
nézünk
át a céltáblák szembogarán,
júdásablakán a halálnak:
mögé sorakoztatták az embert,
kidekorálva
az anyanyelv „O"-jával,
ágatlan csillagával,

s a joggal,
a kimondhatatlan utolsó szó
jogával.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
ahol az orvlövészet
fizetett sport,
de a gyilkolás röntgenképei
lemoshatók,
s az átlátszó filmre
angyal és fenyő
és „Kellemes ünnepeket kívánunk"
festhető.

Mert zászlókkal kitömhető bábu az ember.
A tapsütésre lám,
orron-szájon dől a selyem.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
utolsó ingünket,
az átlyuggatható papírt felöltjük
– kár a ruháért.
Szánkban megköt a gipsz,
hogy ne átkozódhassunk:
– kár a szóért.

1979

Utazás IV

Mindegy
az *ott* és *ott*
s az út is
onnan és *oda,*
ha iker a cél:
látni haldoklásomat,
e föld
homlokunk alatt szomszédoló pólusait,
szemem fehérjét,
s a hajszálerekbe tört hajnalt.
Elmegyek *onnan* és *oda,*
ahol, ha fölkel,
hatalmas vallatólámpa a Nap,
üvöltő száj –
fölpeckelve aranyló pénzzel,
és metszete annak,
ahogy a farkasszemek
mint ígérgetés és fenyegetés
összeérnek.
Elmegyek *onnan* és *oda,*
ahol Bábel
napiparancsot sugárzó tornya alatt
a beszakított dobhártyánkat feszítik alá
az öngyilkos zenének.

A suttogást nem,
csak az ordítást értjük
emberi beszédnek.

Agyag és tűz
őrzi az első szót,
emlékképet:
szem,
száj,
fül…

Fölöttünk
vicsorgó fogaktól
szikrázik a Tejút.

Utazás V

I.

Öten ültünk a gyorsvonat fülkéjében EGY EMBER olvasott, EGY aludt, EGY hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást, és úticélunk is ugyanaz a város volt. Néztem ahogy a jeges dombhátakon elvágódik a hajnal. Később úgy tetszett: gyárkéménye nőtt a templomoknak, s az ontja most a tömjént, ijesztgetve a napfény villódzó ördögeit. A kohók tövében Aladdint kerestem. A legközelebbi állomáson ki akartunk szállni, de megállt a vonat. EGY EMBER aludt, EGY hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást, és úticélunk is ugyanaz a város volt. A folyosón rádió bömbölt. Azt hittem, történelmi dokumentumműsort sugároznak. Zúgott a taps, a fogsorfényes mondatokról szavanként pattogzott le a zománc. Roszogott és megkékült az beszűrődő zene. Átrobogtunk egy viadukt fölött. Ki akartunk szállni, de megállt a vonat. EGY EMBER hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást, és úticélunk is ugyanaz a város volt…

II.

A KÖLTŐ

(EGY EMBER) templomának orgonáján játszott
(EGY) az utolsó dallamokkal meghalt
(EGY) lassan zuhant le tíz emelet magasságból
(A KÖLTŐ) hangját elragadta a vonat csikorgó füttye
Ki akartunk szállni

A KÖLTŐVEL

nem beszéltünk
templomának orgonáján játszott
ismertük egymást
az utolsó dallamokkal meghalt
úticélunk is ugyanaz
lassan zuhant le tíz emelet magasságból
EGY EMBER hallgatott
hangját elragadta a vonat csikorgó füttye

Utolsó (VI) utazás

Álmodni nem lehet jelenidőben
Farkas Árpád: *Az átutazó*

És másnap kezdetét veszi az emlékezés
Ryszard Kapuściński: *A Sahinsah*

A légikikötő állóhelyére húsz lengyel arany a belépti díj. Onnan lestük az eget a szélrózsa minden irányába. De csak egy piroscsíkos, kékmadaras repülő érkezett, s oly hűvösen, oly előkelőn ért földet, hogy magyarul is tudtuk: vele te nem jöhetsz, mert ahonnan te útra keltél, az nem Amerika. Felszálló gép több is akadt, de mind egyfelé távolodott. Egyetlen folyosóba gyömöszölve az ég is. Apránként, ahogy elkomorult a világ, s köröttünk rücskösen kifényesedett a város, úgy éreztük, hogy mi nem is köszönteni jöttünk… Mi az imént búcsúztattunk el téged, s te éppen az égbe-emelkedésedre vársz, ha mennybemeneteledre még nem is. Utazásod harminchat órán át tartott. Repülőgéped megkerülte a Földet, majd vonat alakjában pontosan begördült a Központi Pályaudvarra, ahol, ha visszafelé negyvenhat évet késel, bombazápor fogad. (Igen, akkor te mínusz öt éves lettél volna, én, a nagy matematikus pedig mínusz hat.) Így élve túl a háborút, melyikünk az idősebb? És éppen úgy nem várt volna senki, mint ezerkilencszáznyolcvanöt őszén. A hosszú béke-kór közepe táján? Vagy vége felé? Esetleg

a megbékélés elején? (Neved, útleveled és anyanyelved is éppoly ellentmondásos volna házigazdáink szemében, fülében…) De mi a repülőtéren integettünk reményeink kattogó szárnyas kerekei után. A beéretlen búcsú színtelen-szagtalan bódulatában tértünk vissza az Ismeretlen Katona szomszédságába. Mi sem természetesebb, már vártál ránk. Ott, az Európáról elnevezett szállodában – valahonnan Európából. A *negyedik* világból, ahogy a sarokasztalnál a *harmadik* világ képviselőjének elbeszélted. Így újabb és valóságosabb hetet tölthettünk együtt a városban, amely közös hazánk, poliszunk lett – átmenetileg. A városban, amelyet leromboltak, nevétől, múltjától, emlékműveitől megfosztottak. Amelynek lakóit leöldösték vagy elűzték, s helyükbe – az ördögi tervek kupolacsarnokában – a feledés jeltelen emésztőgödreit telepítették. És amely halottaiból feltámadott… És nem halált jövendöl, hanem jövendőre tanít – minden ellenkező híresztelés dacára. Nem búcsúzkodtunk. Utazunk. Hol egyikünk harminchatórázik, hol a másikunk – elmásfelezve napjainkat, s rendre megfelezve az összetorkolló utat. Hogy érezve lélegzetünket, győzzük a történelmi idő és tér határát. És egymást el ne késsük.

Varsó, 1985

A FÉL SZOMSZÉDVÁR KÖZELKÉPEI

Szenteste, 1970

Hófödte hegység,
uszonya földnek, télnek,
ködmorzsoló fény,
a kirakatban kések.

Elhagyott varjú-
széndarabok a parkban,
s királyi szobrok
barbár hóalakban.

A századvég porlad
e csontcsiszoló szélben,
címerek kőkeresztjein
s karácsonyfán – a téren.

Én Széchenyit látom.
Gyertyát gyújtunk,
a lángja
ujjnyi Magyarország
a Pfeilgasse 3/a-ban.

Hajnali idill,
1994

Kondenzcsík –
feslő égi varrat:
fonál
a láthatatlan tű fokán.
Ki szegénynek jó,
az… a mesében?
az égben?
gazdag…
De vigasza-e a fény
a vaknak?
Haldoklónak
a betegsége?
Elkárhozottnak
hogyan élt?
Időtlenségnek
a tér?

Hajnal –
feslő égi varrat:
cserebere
a láthatatlan tű fokán.

Bosnyák tér,
bosnyák béke,
foglyok és holtak
csereberéje…
Elhagyott fejfák.

És megannyi névtelen
vakondtúrás-turbán
a hantoktól varas
anyaföldön.

A világháború
nyolcvanadik esztendejében
ingerlékeny
a kialvatlan Ördög.

Európa
azóta
elsötétített ablak:
csillagképe
homorító
halál.

Bécs

Mariahilferstrasse

A szél függőágya leng,
rákapaszkodik az este,
koronát csúsztat a reklám
a hajlongó fejekre.

Prater

Hány Óriáskerék:
gondolat-malom kattog,
új városrészek,
ördöngős örömparkok.

Stephansdom

Történelmi iránytű,
Stephansdom forgó árnya.
Megszédült kriptákban
hadvezéri párna.

Kunsthistorisches Museum

Paraszt-Krisztusok lépnek,
tornyok és Messiások,
mezők, tengerek égnek,
Földet forgat az átok.

Hofburg

Fegyvertárban a Jó Király,
s kinek kalapja Szellem,
lassan átcsoszog
a sötét Könyvtártermen.

Töredék

Örök *szomszéd* az *egymás,*
a nyelvben s a nyelven túl is.
Örök *egy más* a *szomszéd,*
ha nem egyenrangú is.

A *Keresztek dombja* Litvániában

Búcsú-forgatag az országútról nézve.
Mennyeknek feszülő körmenet közelről.
Kiforgatott sírok, templomok emléke.
Csecsemő és gyermek, fiatal és felnőtt
keresztjét cipelve a föld dombbá görnyedt.

Tölgyes koronázta a pogány időkben…
Meg-megtértek hozzá a kereszténységből.
Ezért emelt itt a lovagrend őrtornyot.
A reménytelenség emlékhelye később,
amikor a puszta remény is tilos volt.
Országos ravatal készül az ős dombon.

Országos ravatal… Vagy országos ünnep?
Dúcos kereszteken nap, hold, kígyó, csengő.
Tövükben városok, falvak mécses-lángja.
Mennyeknek feszülő körmenet közelről.
Feszület-körmenet… de sehol egy ember.
Felhő-bordás égbolt… hol az ébredő nap
lándzsaszúrás-sebhely.

A fél szomszédvár közelképei

(Nedec ürügyén)

A két vár pedig omladozott, bús fészke bagolynak,
S a viharok zordon hárfája, hol a rohanó szél
Nyílt kapuk és ajtók szárnyait verdeste falakhoz,
S messze süvöltő dalt zengett a puszta határnak.
Vörösmarty Mihály: *A két szomszédvár*

Hol régmúlt a határfolyó,
szemben-szomszéd vár és várrom.
Torz tükörképükön a tó
árvíznyelő mutatványos.

A hegy lábát béklyózó gát
s a partifecske fészke ázik.
Maholnap kikötő a vár,
s elárasztva a fellegvár is…

A bús napóra homlokráncán
veríték-gyöngyfüzér-idő,
a feneketlen kút káváján
tengerszem-színű moha nő.

A zsindelytető kámzsaként
redősen omlik a toronyra,
a falban üveg-ék a fény:
veszélyt jelez, ha összeroppan.

Ez a kápolna…, vagy a tömlöc…:
– (az alagút: vakond-legenda) –
kijáratánál angyal…, ördög…
tudathasadt mestergerenda.

Darázshadat öklendezik
a napszúrásos ereszalja,
bebábozódnak kéményei
a pernye-lepkés alkonyatba.

A visszhangoktól éles szavak
belevágnak a csönd hajába,
éj-televénnyé bomlanak
az eltemethetetlen árnyak.

Hol régmúlt a határfolyó,
a szomszédvár ma szomszéd várrom…

Lapozzál át irgalmasan
a partra vetett krónikákon.

Párizs, ezerkilencszázhetvenegy

A hiúság dióbelének én is utána másztam:
Írjak verset! – ha már Párizsban vagyok,
A vers alá *dőlt betűkkel:* hogy *Párizs, ezerkilencszáz-*
Hetvenegy, s jelezzek *hónap*ot, *nap*ot.

Ady szállodájában laktam. Szokás megírni ezt is.
És tizenhat frankba került a szobám.
Kezemben tollal, füzettel – (otthon Isten ments e póztól!) –
A Luxembourg-kertben ültem délután.

Izzadt a papírlap – szamárfület mutatott a vers.
Egy szanszkrit szót ízlelgettem álmosan:
Rám... Rám... Odébb szökőkút-parókát tupírozott a szél,
És törtfény-rizsporral szórta arcomat.

Aludtam: Álom-nemes... S fölmutatott fejem kiáltott...
Vádlottak padja volt talán padom...?
Vagy vérpad...? Szégyenpad...? Egy széthullott szerelvény
fapadja?
Nem szabad semmit tudnom s mondanom.

Csak motyogni motyoghatok magamban. Gyors pártfogóként
Egy öregasszony ült mellém hamar.
Istenről beszélt s magáról is – zavartan, össze-vissza...
Nem tudom, lengyel volt, cseh tán vagy magyar?

„Vigyázó szemetek..." – az intelmet úgy-ahogy megfogadtam...
És idevetődtem, hogy tudjam azt;
A *Notre-Dame*-hoz nyúlni ősbűn, de vannak *városok,*
Amelyeket lerombolni bárkinek szabad.

Búcsú a kátránypapír tetős háztól

Az út itt Y-ként kettéhasad
és ágasába fogja a házat,
amelyet mintha az indasövényből
sarjadó TV-antenna reteszelne
a századfordulóhoz.
A kerítés
akár a hit szőlőlugasa is lehetne így,
hiszen a levélzeten túl
csak jelképes a termés.
Mint errefelé mindenütt,
a Nagyboldogasszony-templom oltárán kívül,
ahol oly valószerűek
a nürnbergai mester faragta fürtök.
De a kátránypapír tetős ház körül
a tujasor valóságosabb.
Akár a temetőben.

Ablakok,
amelyek nappalonta megvilágosodnak,
s időnként este is.
(Ha azt hinné az ember,
hogy a világ sötéten lakhatatlan.)
A mezsgyén ide-oda imbolygó kacsák
cipzárként nyitják-csukják a konyhakert ágyásait.

A telek háromszögének csúcsában őrtorony:
tömör kápolna…
Útszéli… – az úttól elkerítve.
Bádogtetejű.
Három Istenanyával fürkészi a négy világtájat.
Hajdan vigyázó felkiáltójelként állt a faluszélen.
Azóta elnyelte a város.
Egy pont a házzal együtt.

Az udvaron kátránypapírossal letakart farakások.
Napról napra több.
Innen nézve akárha apró kunyhók volnának.
Olyanok, mint kicsiben a nagy.
Az egyre szűkülő térben
öregember hasogatja napestig a rönköket.
Talicskán tolja ide
a paradicsomkert kidöntött fáit.
Kifogyhatatlan belőlük. (Sok az építkezés.)

Reggelente a padlásajtóban megjelenik egy asszony.
A mesében se lehetne öreganyámnak szólítani,
mert annál fiatalabb.
Még sohasem láttam fölmenni a létrán,
de leereszkedni igen:
mindig ugyanabban az órában.
Kezében mécsesként pirosló alma.

Fölengedett a tavaszroncsoló fagy.
A közöttünk virágzó óriás vadcseresznyefa
ma egyszerre hullatta el szirmait.
Beleőszült a kátránypapír tetős ház.
Az öregember,
ügyet se vetve a világra,
fejszéjének vad ingamozgásával hasogatja
a mind göcsörtösebb időt.

LENGYEL VÁROSOK – MAGYAR SZEMMEL

Lengyel városok magyar szemmel

I

Várak és városok. határok, határfolyók. Tejjelmézzel folyó Kánaán. Üveghegyek, s mindaz, ami rajtuk túl van. Városnevek a gyermekkor mese-térképén. Az emlékezés nagyítólencséje alatt kibetűzhető Osztrolenka is – az első lengyel helységnév minden magyar ember számára. Petőfi írta le, s általa vezetett át kézen fogva a mesékből a történelembe. És máris *az erdélyi hadsereg* nyomában masíroztam. Megismertem Bem tábornokot. Tudtam róla a legfontosabbat; hogy ő „Osztrolenka véres csillaga". Nem Danckáé, nem Igányé, nem Tikocsiné, nem Varsóé – pedig tetteivel bármelyiké lehetne. Osztrolenka történelmi varázsige. Ráolvasó hangulatában szigorúság és szelídség: a rohamra indulók hullámzó hangjainak dobpergéstől habos árama, a töredék-életek költészete, az utolsó szavak titka... Az utolsó szó a túlélés reményének és kilátástalanságának misztériuma. A misztérium a túlvilág életünkbe ékelődő része. Osztrolenka titkához több ezer hősi halottra és két élőre volt szükség: Bemre és Petőfire… És a vers belénk záródott kulcsszavára…

II

Varsóról az ötvenes-hatvanas évek fordulóján egy gépkocsivezető beszélt nekem elsőként hitelesen. 1944 júliusában többször megfordult a hit-

leristák által faluként jelölt városban. A magyar katona iránt bizalommal lehettek lengyel ismerősei. Beavatták a felkelés előkészületeibe. A Honi Hadsereg saját gyártmányú géppisztolyát is megmutatták neki. Kipróbálhatta a föld alatti lőtéren. A honvéd őrmester jó lövő volt és még jobb autószerelő. Dicsérte a házilagosan készített fegyvert. Azóta állandó a lelkifurdalása. Látta a szabadságért halálra-szántak boldogságát... És nem osztozott benne. Mindaz, amit akkor ott, a kórházban tőle hallottam, elég ahhoz, hogy 1944 Varsóját 1956 Budapestjéhez kapcsoljam – a magárahagyottság romhalmai fölött.

III

A legszebb székesegyház Jaroszlóban a Fájdalmas Boldogasszonyé. Minden ezüstté válik körülöttem, ha az emlékezés krajcárjait kertjének csodatévő forrásvizébe szórom. De gyakran eszembe jut a másik itteni templom is. A valóságos és a történelmi földrengés után az ország meghódítói lebontották. Hiába védte névadó patrónusa, Szent Miklós. Lassan kétszáz éve. Helyére hiánya emlékeztet: a kriptáival együtt nyomtalanul betemetett altemplom a Piactér közelében, amelynek átriumos kereskedőházai áruval megrakott társzekerekről, nagy üzletekről, világvásárokról álmodnak... És arról, hogy falaik közt menedéket talált államférfiak, keresztelőre készülő uralkodók, névtelenül is virtuóz muzsikusok ülnek majd modellt a Középkorból előlépő képfestőnek.

IV

Krakkó nem a Mária-templomot, nem a Barbakánt elnyelő Flórián-kaput és nem is a Wawelt ábrázoló képeslapként él bennem, hanem a múlton túli sétákat elmosó záporok elszenderedett víztükreként… Benne egy gótikus ívű ablak járdának csapódott töredéke, felhőparókás Nap – lenyugvóban háttal nekünk. Fölébe hajolva ki-ki elhiheti magáról, hogy az ő jelenléte teszi a várost örökkévalóvá.

V

Tartalmi és fogalmi boltívei alatt a Lublini Unió úgy strázsálja a lengyel és a litván históriát, mint a Várkapu Lublin oklevélzsindelyes Óvárosát. Szeretem ezt a negyedet, noha két évtizede még ijesztett távlattalan szürkeségével, málló vakolatú középkorával, csatornázatlan, poshadt jelenével. Most minden út sugarasan idevezet a kultúrák várost beborító királyi koronája és búzavirág-koszorúja alá. Kelet és Nyugat, Dél és Észak – viaszpecsétek a mennybolt pergamenjén: címer- és csillagképek hitelesítő jelei. Mindegyik más és más. Ahogy a Vártemplom gótikus ívei is különbözőnek formázzák a lélek kenyerét.

Léghajótalálkozó Krosno felett 2002 májusában

Már a repülőtér felé közeledve
is az eget fürkésztem.
Dél volt.
Megtudhattam,
hogy a léghajók,
kedvező idő esetén is,
csak reggel
és este (hat vagy hét óra tájt) emelkednek föl.

A város felett
az ég karmazsin karnisán
mint kiszínezett kérdőjelek
függönycsiptetők raja húz át,
s mire fennakadnak a végtelenben
vagy az észrevétlen benzinkutakhoz csapódnak
villámra váltan,
besötétedik,
anélkül,
hogy bármire választ kapnánk.

Odébb
bujdosó poéta
süvege a hegy –
a léghajó kosarából nézve...
A denevér-hangzavarban
hárfa alakú árnyat vet a várrom.
Eljátszhatatlan várjáték a csönd:
felkiáltójel-fáklyák fényében
a néptelen udvar.
Kútjának mélyén

emberi arcot formál
a megkövesedett szomjúság,
szomorúság,
kiszikkadt ének.
És bugyborékoló tekintetek,
hangjegy metszésű szemek
kísértenek
a negyvennapos
záporral múló időben.

Magunkra maradunk
az éjszakától kivasalt tájban,
a hang-parazsaktól sistergő csöndben.
Talán értünk kiáltanak,
a mi segítségünkre várnak,
minket hiányol valaki,
valaki más,
a másikunk
ebben az együttes egyedüllétben,
amelynél csak a gyávaságunk szánalmasabb.

Fogódzkodók
és fogadkozások estelente:
az álom emelvényéig
torzszülött sóhaj az ima…
Ébredéstől ébredésig fej- és lélekveszetten
hullunk
az őrangyalazó léghajók kosaraiba.

Faliszőnyeg-történet a Wawelen túl

A királyi A-t a kígyó-S
koronás betűtömbbé fonja.
A címerpajzs családi bölcső…
Ki vigyáz a kentaurokra?

Az átokszótól megtört villám
belecsap a név-mohás fába,
és fönn, kárpitja-szakadtáig
mennybe ékelődik a bárka.

Az ég boltozatát a víztől
nem választhatják el a számok…
Sok-sok negyven napja már,
hogy negyven napra vízre szállott.

Az ázott angyal idő-dúltan
arcát tenyerébe rejti.
Becsavarodott életvonal:
kötél a bárkán…

Csak ennyi.

A *Hermelines hölgy*

Hans Frank,
aki a harmadik birodalom
Európára táguló határain innen és túl
minden idők legnagyobb jogtudorának tartotta magát,
1939 októbere és 1945 januárja között
élet és halál ura volt a Főkormányzóságban.
(A konok lengyelek,
akiket civilizálni akart,
sok álmatlan éjszakát okoztak neki
az idejemúlt hazáról szőtt álmaikkal.)

Rajongott a művészetekért.
Krakkói királyi dolgozószobáját
Leonardo da Vinci festménye díszítette,
s – mivel vadásznak se volt akárki –
megannyi trófea:
kitömött őz,
hiúz,
dámszarvasagancs,
bivalyfej.

A vadászzsákmányt
saját tulajdonának tekintette,
a műkincseket is,
mint múzeumi gyűjteményekből kiválogatott
hadizsákmányt.

Egy ideig szemben ült a képpel,
de mivel nem tudta levenni
szemét a hölgyről,

időnként kötelességtudóan
hátat fordított neki,
hogy dolgozhasson:
zavartalanul írhasson alá…
többnyire halálos ítéleteket.

Cecilia Gallerani felől
csinálhatott, amit akart.
Ő átnézett rajta,
a jöttmenten.
Évszázadokat bűvölő tekintetével
Lodovico Sforza di Moro herceget fürkészte,
a kedvesét.

Amikor a főkormányzóban ez tudatosodott,
mintha tarkón csapták volna.

A hermelin,
a termékenység Ovidius által megénekelt jelképe
ugrásra készen leste az alkalmat,
hogy Hansi tányérsapkájára vesse magát.

Amikor ez a főkormányzóban tudatosodott,
akárha tarkón csapták volna.

Történt,
hogy – közel a végső győzelemhez –
egy utcai embervadászat után,
amelyen vendégként vett részt,
baljós kajánsággal
sandított a festményre.

A kitömött hermelin
egykedvűen nézett vissza rá.

Hans Frank kiemelte őt a festményből…
és karján simogatva
fölényes gúnnyal nézte a hölgyet.

Cecilia Gallerani felől
csinálhatott, amit akart.

Verses biztatás a krakkói Japán Művészeti és Műszaki Központ előzetes megtekintésére

Marad a futár-meghívóként
vízjelbe
merített papír.
Befejezetlen a múzeum,
akár az ezredév,
a második…,
ha az.
Csak a gyűjtemény egész,
lassan egy évszázada már.

És mennyi nép!
Jött és ment
és jött-ment vendégek…
Görcsbe rándult futószalag
a folyóban
elsüllyedt határ.
A felrobbantott hidak helyén
kaloda-varsában tátog a halál –
tükörképe a fényszórókkal pásztázott élet:
a kettős kanyar
csokornyakkendője fölötti vár.
Ő a legszebb:
a Wawel.
Rálátni az égig érő üvegfalon át.
És belőlünk ki mit lát *odaátról?*

Villanófények dúlt spanyolfalán túl
az innen-onnan semmi:

a senki mása...

Ha csak nem Andrzej Wajda,
s az idő selymén át visszasejlő szempár,
egy önfeledten rajzoló gyerek.

1994 decembere

A légió

Andrzej Wajdának

Milyen messze van Lengyelország.
Halott, mint ez a város;
kővirágos árkádokra
akasztottuk a szabadságot.

Saragossa!
Anyám fekete kendője
lebeg fölötted.
Betakar minket.
Ki látja rajta
csillag-vércseppjeinket?

Forog,
forog velem az óra,
csontom világít,
izzik a számlap,
szememre fordul mutatója,
rugók feszítik szét a számat.

Vörös homokot hord rám a szél.
A légió fölöttem elvonul.
Bajtársaim! Térjetek vissza!
Széttört kardunk a Visztulába hullt.

1968 augusztus

Végakarat

A végső napokban ott voltam Nálad, Fryderyk!
Cyprian Kamil Norwid: *Chopin zongorája*

Chopinnek kivették a szívét.
Végakaratát:
„testem Párizsé, szívem Varsóé!"
természetesen nem ismerhette Bach,
de ismerte a muzikális lelkű
von dem Bach
SS Obergruppenführer és rendőrtábornok,
aki – mint mondják –
olykor még katonáinak parolijában is
fekete billentyűt látott.
Legalábbis, amikor vállon veregette őket.
Ő volt az,
aki megsemmisítette a testamentumot:
Varsót a földdel tette egyenlővé.
(Korabeli – nem éppen zenei – szaknyelven:
„kiradírozta" a térképből.)

A Szent Kereszt templom gótikus lángjai alatt
urnát találtak katonái.
Felettesüket illette a hadizsákmány.
A tábornok kezében tartotta Chopin szívét,
a még mindig lüktető várost.

POHARAK ÉS KÖSZÖNTŐK

Kobzos Kiss Tamás *Geographiai szótára*

A rohamra sorakozó honvéd zászlóalj előtt
váratlanul maga a fővezér jelent meg
parancsőrtisztje kíséretében.
Szemüvege bepárásodott a koratavaszi vágtában.
Mialatt oldaltáskájából elhúzott kendőjével törölgette,
megszólalt.
Közlendőjét csak a hozzá legközelebb állók hallották meg.
Szavait
a még szinte gyermek hadnagy
harsány, mutáló hangon ismételte:
„Lépjenek ki a sorból
a költők,
a hegedűsök,
az énekmondók
és a tudósok…"
A katonák elmosolyodtak.
Az arcvonal előtt tarackgránát csapott a földbe,
a tábornok lova felágaskodott a robbanástól:
gazdája nyeregben maradt.
Az arcához szorított kendőn vér ütött át.
Mintha restellte volna az ösztönös mozdulatot.
Csak a szája mozgásából látszott,
hogy mormol valamit.
A parancsőrtiszt gyorsan elhadarta
lassan kimondott szavait…
Hogy túl értékesek a dicső halálra…
Mármint azok,
akik a rohamoszlopból sorra kiálltak…
és éppen tanácstalanul ácsorogtak…:

a költő,
a hegedűs,
az énekmondó,
a tudós.

Megperdültek a dobok,
parancsszavaktól hullámzó mozgás támadt a századokban,
amelyek egymás után megindultak.
Szuronyok..., kardok..., izzó repeszdarabok
hasogatták össze az eget.
Az iránymutató lobogóra sokan nézhettek úgy,
hogy közös halotti leplük lesz,
mire a zászlóalj a kijelölt célt eléri.
Az ütemes léptek dobajától szirmait hullatta az aranyeső,
s egy-egy közülük az elesettek szempillájaként
belédermedt az öröklétet díszítő borostyánidőbe.

A tudós,
a költő,
a hegedűs,
az énekmondó
magára maradt a fővezérrel,
aki egyébként kopott őrnagyi egyenruhát viselt,
de mintha biztos lett volna a győzelemben.
Egyenként kérdezte az előtte állók nevét
és hogy ki hová való:
Fényes Elek,
Lévai József,
Reményi Ede...,
Kobzos Kiss Tamás...
Csak ez utóbbi válaszán akadt fenn,
aki hosszasan sorolta a helységeket,
amelyekhez kötődött,

vagyis ahol a históriát életre keltő hangja
áthatotta a köveket, a fákat és a lelkeket,
de még a széthordott várromok,
a széthordott ország fundamentumait is.
Az érzelmein
közmondásosan uralkodni tudó tábornok szeme
Toporc hallatán felcsillant.

Fényes Elek gondosan jegyezgette
az énekmondó minden szavát.
Olykor a fejét csóválta;
nem gondolta volna,
hogy ennyi városa, falva, tanyája,
csárdája, serfőzője
és heti vására van Magyarországnak.
A két évvel később,
1851-ben napvilágot látott
Geographiai szótár végül két kötetes lett:
Kobzos Kiss Tamásnak köszönhetően.

Olvasótábor-emlékeztető

Vasy Gézának

Ratkó Jóska
főzi az öhönt,
főzi füst elleni védőitalként
harminckét kisfröccs kíséretében,
merthogy annyi foga van az egészséges embernek.
Főzi az öhönt
a felsőtárkányi olvasótábor záróestjén,
meg Hatvanban s a tiszadobi gyermekvárosban,
ahol ő is nevelkedett.
És még ki tudja, hány helyen,
ahol versről, novelláról, regényről beszélgettünk
a nyolc, tíz, tizennyolc évesekkel.
(Meg egymással is,
akik már huszonéves öregek voltunk,
s Jóska a maga krisztusi korával
köztünk a legidősebb.)
Mert voltak néhányan,
akikre számítani lehetett
a reménytelennek mondott vállalkozásban...
Leginkább Vasy Gézára,
ha arról volt szó,
hogy az olvasás szenvedélyét,
az irodalom szeretetét
kellene a kis- és nagydiákokban fellobbantani.
A valóságos tüzet is
ő táplálta legszorgosabban a búcsúvacsorához.

De Géza most aggodalmaskodik,
mert az öklömnyire sűrűsödött
slambuc, öhön, krumplis laska
neki a fél fogára se lesz elég,
nemhogy húszunknak hatszáznegyvenére.
Ratkó Jóska nyugtatgatja,
hogy degeszre esszük magunkat,
és még holnapra is marad,
mint a bibliai kenyérből…
Marad még a kétezredik esztendőre,
sőt a *kétezerhetedikre* is!

Azóta csaknem három és fél évtized telt el.
S hogy Géza tényleg nem őszült bele mindabba,
ami ezalatt történt,
az számomra felfoghatatlan.
Az irodalom szeretete
őrzi a hajszálakat is?

Valaki születésnapjára emlékezve

Görömbei Andrásnak

Amikor Trabanttal vágtunk át az alföldön
(vagy az Alföldön)
Debrecentől Polgárig,
és alig hagytuk el a várost,
szélvédőnket beverte egy
ki tudja honnan nekicsapódott kődarab.
Mennykő nem lehetett,
mert még tiszta volt
az égboltként aláhulló kendő,
mintha vele a végtelenből
intett volna búcsút valaki.
Egyszerre összehasadozott előttünk a világ.
De nem történt nagyobb baj.
Szeretett bennünket az Isten.
Félreálltunk.
Mellettünk lánctalpasok dübörögtek.
A katlancsata időcsapdában vergődő tankjai?
Vagy azok a tizenkét évvel későbbiek,
amelyek már, amíg világ a világ,
mindig Budapestre tartanak?
Feltörtük és kiszedegettük
a műanyag-jégdarabokat.
A *Tízezer nap* című film jutott eszembe.
Az egyformára nyírt fogoly-füzeken túl
megdermedt folyó,
s az eget a földdel
köldökzsinórként összekötő Ábel-füstje.
E jelet fürkésztem a Tiszához közeledve.

Édesapád várt,
borotválkozó-tükrével messziről ránk-ránkvillantva
az éveken át börtönben rejtegetett napfényt.
Aztán poharat emeltünk valaki születésnapjára.
Már nem emlékszem…
Talán a tiédre?

Párhuzamos vers és kívánság

Bohdan Zadurának

Volt egy terasz s a teraszon gyümölcsök.
És valaki álmából kiszaladt a kertbe.
B. Z.: *Balatonkenese*

Barátom verset írt a kertről,
vagyis önnön békéjéről.
Beálló meghittségét
most az se zavarta,
ha a kert fóliaegét
helikopterek rakétakarmai hasogatták.
Rájuk csak egyetlen sorral célzott.
Talált-e,
ki tudja?
Mit se törődött velük.
Az esttel időzött,
amely úgy ereszkedett a kertre,
mint valami végtelen szövőlepke-háló.
Mikor a teraszra lépett,
az elébe vágó fény
a szemközti meggyfába hasított:
vércseppek alvó ragyogását látta.
Betette az ajtót,
s gondolatainak támaszkodva
cigarettára gyújtott,
hogy a világ is megnyugodjék végre.

Levél Utassy Józsefnek

Ritmusa van a krumpliföldnek!
Sormetszetei fehér zsákok.
Hazajöttem!
U. J.: *Senki földjén*

Mindennapi ezüst virgács,
jegenye a téli tájban,
márványosul a krumpliföldek
szoborszerű hullámzása.

Mint tört ostyák…, szinte lépes
jégtáblák a kásás parton,
varratait a virradatnak
véresre marja az alkony.

Lelkünk sebes, vagy sebhelyes,
s az lélegzetvételünk is.
El, el! a télen túli tájba… –
álomtalan lényegünkig.

AKIK A MENNYORSZÁGOT FESTIK

Szitakötő

Adam Niemczycnek

Hetedik eset: a megszólító.
Ó, Ádám úr!
vagy: Ádám uram!
Ó, azok a
harminc, harmincöt éve
és azelőtt tanult
(és többségükben el is felejtett) szavak!
vagy: szavaim…
(időnként: Igéim!)

Mért pont a *Libellét* jegyeztem meg
az első hallásra németül?
A *libbenés* és a *lebegés*
hangulata miatt?
(Amelyek hangötvözete: *libellegés*?)
Vagy talán benne is
ugyanazt az *ördöglova-szitakötőt* láttam,
amelyet akkor ott,
iskoláskorom kezdetén…?
A nyílt víz felől érkezett
a nádasba ékelődő
titkos horgászhelyünk
magasába…
És lassan,
egyre harsányabb zúgással
nagyobbodott fölém,
kékesen metsző szárnyaival
rám darálva az eget.

Fuldokoltam,
de megmentettek.

A szitakötő
franciául: *la libellule*
és *waszka* lengyelül.
(Az utóbbi inkább
az otromba darázshoz illenék.)

Tagadhatatlan,
hogy életem egy-egy évtizedének
szókincsgyűjteményében
legékesebb
az emlékezet gombostűire tűzött
szitakötő:
fátyolka, hosszas pille, kígyópásztor,
vízi borjú…
die Libelle,
la libellule,
waszka.

A *waszká*hoz későn,
a kilencvenes években
egy festő révén jutottam,
aki verseket ír,
és vitorlázó repülőnek látta a *szitakötő*t,
amely élete talán legfontosabb pillanatában
a csend üzenetével
odonata-angyallá váltan
landolt a tenyerén.

Fiatalon háborús menekült volt,
Aba-Novák és Szőnyi tanítványa.
Lengyel–francia, francia–magyar szótárak
segítségével tanult magyarul:
waszka–la libellule, la libellule–szitakötő.

Varsói műtermében
ma szárnydarabokat,
torz három- és még torzabb
négy-, öt- és hatszögeket fest
egy triptichonra:
a szitakötő angyal
ízeire szedett repülését.

Harminckét évvel idősebb nálam,
de az ő szitakötője
negyven évvel fiatalabb az enyémnél.
Szitakötőinket is életünk
szerves részeinek, *szerveink*nek tekintve
szinte egyidősek vagyunk.
És feledékenyek...

Időnként
föllapozzuk egymást a szótárban.

Levélféle Jankovics Marcellnak

hatvanadik születésnapjára

A sötétség hasadékán át
pókcsillag ereszkedik alá
a hajnalból, alkonyatból sodort fényszálon,
és ingaként méri az árnyékos időt.
Kilengésébe fémesen belebong Szent József glóriája,
s átellenben Szűz Máriáé,
aki mintha a jászolban fekvő Kisdedet akarná
üres kezében elringatni.
A rózsaciterás angyalok
fejüket ingatva énekelnek.
Az ökör kérődzve,
a szamár iázva bólogat.
A pásztor magához int,
és magához int egy angyal
a sátorrá kalapált villámok mögül.
Az elmúlás örökkévalósága
s az örök élet múló pillanatok közé zárt esélye
együtt van jelen ezen a ráckevei ikonon.
Minden csupa mozgás
a feltámadásra és kárhozatra születés
dermesztő varázslatában.

Szeretem ezt a képet,
amelyet csillagvilágokat bebarangoló gondolataidhoz
tárgyi bizonyítékul csatoltál.
De szívemhez közelebb áll
Szent László legendájának
a gelencei templomfalon

megörökített küzdelemjelenete;
ókori regéjét a vérző bokájú kun vitéz
Trójáig visszapattanó
Achillesz-ina röpíti évezredünkbe.
Emberöltő óta kísért e freskó-részlet.
Nem a Lovagkirály…,
nem a leányrabló kun harcos,
nem is a bárddal kétségbeesetten lesújtó
elrabolt vagy elszeretett hajadon
nyolc évszázadon átaranyló alakja,
hanem az ágait
megfeszített Krisztus-szerűen kitáró libánusfa,
amely mintha a mennyország kapuját
mutatná a láthatáron,
hogy a végítélet harsonajelére
Csontváry égig érő cédrusává magányosodjék.

Árnyékában önfeledten pihen az Apokalipszis lovasa:
az ember.

Aki a mennyországot festi

Somogyi Győző mesternek

Nem a bűvészkártyával ügyeskedők,
nem a sorsot kihívó kártyavetők,
nem a politika hamiskártyásai mondják,
hanem a kevés igazak,
hogy a huszonegyedik, csak a szépség százada lehet.
Képeiddel
már most az.

Az évezredek határáról nézve
valóban oly fátyolosan aranyló a mennyország,
amilyennek a Badacsony körüli végtelent látod
a Szigligeti-öböl kocsmáros-bőrköténye fölött?
S a kapuja,
akár a kővágóörsi házé?
Égboltívére fölvakoltad-e
az alapítás évét:
az időtlenséget?

A felhők hóbuckái közt,
nézd,
ott bukdácsolnak
az elfelejtett katonák,
akiket te mentettél meg a haláltól.

A szonáták festője

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis emlékének

Égigérő fénygubacsos fák
világítják át egyre másmilyennek
a Mindenség csillagképeit
Litvániában,
ha fúj a balti szél.

A kos ott áll a szirten,
hogy felöklelje égi párját.

A szivárvány
lasszóként feszül a világra.
Čiurlionis kilép
a bazaltkúpokon fönnakadt bárkából
– már kétszáz métert
apadt az özönvíz –,
hogy füstjelet adjon
vagy kiengedje a szellemet a palackból.

Előtte
kottalapként is teleírható
hatalmas vászon:
az ég és a föld befüggönyözött határvidéke.
Elhagyott állványai
naplementébe szenesedő
kápolnadúcok.

A zenét és a végtelent
akarja megfesteni,

a szonáta időben és térben
egymáson áttetsző dallamait,
kinyíló hangjegycsokrait
és fuvallatáramát,
hogy fogalmat alkothassunk a lélekről.

Az égboltot beredőző tenger
tükörvégtelen száguldása
fövennyé csillapul.
A vonalát ívesen követő,
túlvilágig vékonyodó réten,
amely mintha az árapály
holdsarlóján virágzott volna ki,
angyalok ácsorognak.
Egyikük térdre ereszkedve gyönyörködik
körömvirágban, pillangóban.
Hatalmas szárnya
súlytalan borul reá
a mennyország előterében.
Minden a színarany
álomárnyalataival nyugtat.
Talán azért,
mert balfelől az égen
három bukott angyal
stukázik fehéren alá.

Jobbra,
mintha lépcsősor vezetne föl (és ki)
egy másik festménybe.
Talán piramis.
Bevonalkázott háromszög-
töredéke látható csak,
a mi érdekünkben

lefelé lépegető
őrangyalaink kedvéért.

Odébb,
az egyszerre hármasával
sorjázó képeken túl,
szélmalmokkal megkoronázott
hegyek,
sziklacsúcsok,
suvadásos homokdűnék,
megkövült lélegzetek.
Fölöttük
felhőből kiemelkedő
malomóriás molnárja az Isten.
Dísze hat vekni mindennapi kenyér.
A hetedik napon
vitorla-éleivel
hangmetszeteket gravíroz az égre,
hogy látható
és megfesthető legyen a zene,
a teremtés utáni
tétova megkönnyebbülés sóhaja.

Tóth Menyhért utolsó festménye alá

Fehér,
fehér
fehér:
ablakrámába fakult arc
beretva-villanófényben,
hókristály-rajzolatokon mintássá szűrt reggeli:
tej fehérje,
fűbe harapottak
vicsorgásából kikevert festék,
vert falak
holtakra omló fehérsége,
torokba pergő lélek-rozsdák:
könnyek,
huzatos,
habzó gége,
fölcsapódó fej –
horpadt égbolt,
összeszorított ajkak
országos csöndje.

Ahogy a fehér égen
krokodilszájjá szakadó hófelhőben
megakad a lenyugvó nap…
Hunytában látni csak
magába-fordult
szemefehérjét.

Az utolsó önarckép

Helene Schjefbeck,
ez a nevében svéd,
hazájában finn
festőnő, hosszú életének alkonyán
több önarcképben örökítette meg
lassú áttűnését a túlvilágba.
Az utolsón,
mintha már a halotti leplen
átütő arcvonásait
húzta volna ki pár vonással:
a befelé nyíló tekintetet.
Mennyire rokon ez
a kisméretű krétarajz
a csaknem hatvan évvel azelőtt,
ezernyolcszáznyolcvannyolcban
festett *Hervadás*sal.

A hosszú életnek fonott karosszék peremén
hónaljig pokrócba csavartan
egyensúlyozó kisgyerek,
ki láztól kócosan lesi
a csupor vízbe mártott,
s kipattant rügyeit
már el is hullató
tavaszi ágat.
Mintha valakinek írni készülne vele.

Az utolsó önarckép
az ő sziromfakadású tekintetével
néz belülről reánk.

FORMÁLJA BELÜLRŐL AZ ÉLET

Álom a költészetről

Repülőhalak bombázzák a tengert
A felhőkből esőt szaggat
tátogó szájuk
Az égitestek fényét elnyelik

Csak az elsüllyedtek
elfűrészeltek koponyája
lüktet a víz fölött

Habos bójákat
*láz*ít az alkonyat

Meszes tüdőüregekben a szem
gyulladt a vértelen levegőtől

Csak a fuldoklók látnak élesen
Én nem mondhatom
ne lélegezz

A csönd kockáiban
üveges-szemű örvény

Három halálszínű hatos

Tiszta pohár
az összeforrt tenyér

Csak ennyit tudok

semmit a láthatárról

Üvöltés

Van úgy, hogy üvöltenek. Ember az emberrel. Szűkül a szem és tágul a száj. Egymás metszetében nézve őket: fekete buborék a habzó kajütablak előterében. Elhatárolódik az *emitt* és az *amott*. Elválnak az ellentétpárok. Felkapnak – elejtenek. Mintha kerek ablakain gurulna a hajó. A parttalan üvöltés tátogó körein. Amelyeket becsap a víz. Amelyek víznyelők. Gyűjtik a nyálat. Nem haboznak, hanem habzanak. (Mint evezők nyomán a tenger. Gályapadon a tüdő. A lélek árnyékában. Annak idején.) A *Rejtelmes sziget* felfedezése óta rendelkezem „ama" belső látással. Szeretnék annyira magam lenni, hogy ne üvölthessenek velem. Rámvicsorít az elképzelt fogak mentén betört ablak. Arcon csap cseppfolyós nyelve. (A kivághatatlan.) Nyála elemezhetetlen – ellep. Elég-e az elégedetleneknek a tudat; hogy a levegő fönt tartja az embert? Fenntartja? Vagy föltartja? *Föltartja.* Ha például inkább megfulladna, mintsem hogy egy lélegzetet vegyen a habzószájúkkal –, de az *üvöltö(zés)től* felkavart levegő ijedtében mégis a tüdejébe bújik. Így lehet éltető a menhely.

A közel és a távol

Csak most, harminchárom év, Krisztus derékba-tört emberöltője után sejtem, micsoda nyomasztó titkuk volt a jegenyéknek. Nem, nem a hadak útjáról lezuhant és földbe fúródott kísértetlovasok tollforgóiról van szó, akik, ha sír-mélyi vágtába fognak, útjainkon föltámad a szél. (Ez mondának szép – , de annak is csak messziről – akár a hősiesség. Vagy még inkább: a hősi halál.) Nem is a mértanpélda rajzban valóságos, képzeletben *átfogó* jegenyeárnyékára gondolok. Nem is a kiszámíthatóságra.

A fa tövében állok. Nézek, mintha fészket keresnék… Föl az égre, a kékséget boronázó ujjlenyomatra. (Ki pörgetheti ilyen egykedvű biztonsággal szemfedőnket?) Ahol sudarasan szétválik a törzs, szerelmes combok szürke pompeji nászát látni. Évgyűrűző remegéseket. A telt ecset lassan imbolyog, szellemidéző nyikorgással mázol. Varjak feketéjével fröccsenti be a felszántott földet. Csak a csonttá száradt szipirtyóág mozdulatlan… egy polip nyársra húzott karja… emberből kihúzott történelmi lázmérő: görcsbe rándult karó… Szertelen lomb-taps – szigorú lomb-éberség. Megelevenedik mindaz, amit mesének, hihetetlen históriának hiszünk. (S mert később: mondjuk, a későbbi fél emberöltőben kiderül; a mese egy része történelem, s a történelem jelenidősen igaz – szívesen gondolunk a kerekded mesékre.) Hátrálunk. Visszafelé… a jegenye árnyékán… Derékszögből a végtelenbe. Felnőttkorból az öregségbe. Amíg félelmeink ismét sorba nem állnak.

Ablakba tett önarckép – decemberben

Az ablakban,
ahol majd holnap
két pár kiscsizma ácsorog,
most szellemképes kezek.
Kettőjük a tollat tartja
élesen
és homályosan
(tanítón
és tanulón)
kettő meg ökölbe zárva:
(akár két rózsaszín pata).
Két szemet metsz össze
az ünnepek fényes
árnyalata.
Egymásba csúsztatott félszem:
kalóz,
bohóc
a maszkabálban…
A haj lehet
fekete,
szőke
vagy a paróka
parókája.
A picassósan
dupla orron,
s a feltételezett homlokon túl
fásult sötétség –
bárányhimlős
a ráhavazott hintőportól.
Az est fényérzékeny lapján

egykedvűen fehérlenek
a foszló halotti lepel
szakállba tapadt szálai.

Íme:
a kísértet-torzó
Élek.
Ma a csönd
a holló.

Sted

Voltak, akik megszülettek,
Voltak, akik meghaltak,
És voltak olyanok is,
Akiknek mindez kevés volt.
Edward Stachura

I

Hiába hívtál,
nem mentem csúszkálni a Visztulára,
s te illetlenül
átgyalogoltál a park terítőjén,
amelyre foltot olvasztott
a csatornapára,
belemosódtál a KÖDbe,
pontokká estél,
mint gyilkossá nagyított áldozata
a FILMnek,
amelyet mindketten szerettünk.

Szeretünk –
javítanál ki most,
mert nem igeidő az emberi élet,
nem a *volt, van* és *lesz* szánalmas függvénye…
A *volt*ra mondható, hogy *van,*
a *lesz*nek megfelelője a *volt,*
s a *van*nál se több a *lesz:*
ez a mi halhatatlanságunk…
Utolsó esélyünk – mondaná Csoóri Sándor,
sugallná mindkettőt Nagy László némasága.
Nekik hangoltad gitárodat.

– Hány éve már ? –
Virággá vált az ember,
s a dallamok kaptárából
kirajzottak a méhek.

II.

…a húrok kettős sínpárján
elindult a fehér mozdony,
véres kézzel intettél utána,
négy ujjad –
világtájakra szóródó szikra,
az ötödik,
az élet cirkusz-jelképe,
megmaradt,
hogy fölmutathasd a halálnak.

Én valóban irigyeltelek,
Sted,
hogy te télen a telet,
tavasszal a tavaszt,
nyáron a nyarat,
ősszel az őszt szereted,
mert én mindig a tavaszt várom,
tavasszal is a tavaszt…

III.

Azt mondtad,
napfogyatkozás kellene ahhoz,
hogy ne nézz a napba,

(vagy hogy doktori értekezést írjál.)
Az égbolt kártyaasztalán,
mint nyert pénzt,
mégis egymásra csúsztattad
a Holdat s a Napot.

Verseket írnak Hozzád.
Ne bosszantson.
Tudom,
hogy ezt akartad legkevésbé,
de szeretnek,
Sted,
élő élettel szeretnek…
És ahogy írtad: minden költészet,
így vers a hallgatás is,
himnusz,
végtelen poéma…

Ígérem,
sírodhoz nem megyek soha,
és gyertyát se égetek érted.
Lángjától megperzselődhet a nyírfa,
s a novemberi temetők
úgyis csak este nyolcig támadnak föl.

Befejezem.
A Körös menti gátőrházban majd találkozunk.
Akár egy hónapig is maradhatsz,
vagy tovább,
amíg a nap szemébe lehet nézni,
s nem szomorkodnak a parti füzek.

Kézmozdulat a szürkületben

Sipos Lászlónak

Felépült a ház.
Kétezeregyben.
Tornác és vadszőlőlugas.
A szobában Balassi gipszöntvény-képe
bevakolva a falba,
hogy le ne omoljon
reggeltől estélig,
estétől reggelig
az emberöltőkké hasadozott időben.

A kulcslyuk alakú ablakon át
a beállványozott múltba látni.

Majd harminc éve
majd harmincévesen
nem vágytam,
hogy kiszámoljon az idő,
kiszámoljon a halálig.
Nem vágytam
kétezeregybe,
kettőbe,
háromba,
nem vágytam
kétezernégybe se.

(Van úgy,
hogy minden szám esetleges,
jelöljön bár
évet,
századot,
évezredet.)

Felvincen vagyok,
én,
(véletlenül se máshol),
majd harminc éve
majd harmincévesen,
ki majd,
kétezeregyben,
kettőben,
háromban,
s talán még kétezernégyben is
emlékező
és emlékeztető leszek:
könyvjelző,
ha közhely-életünk nyitott könyv.

Felvincen voltam.
Ahol, mint hittem,
a madár
(sas, kánya, ölyv,
s az a jómadár Castaldo) se jár…
majd harminc éve
majd harmincévesen.
S mert voltam,
ott vagyok ma is.

Ki tudja,
mért éppen oda vágytam
majd harmincévesen
majd harminc
éve már?

Alvinc?
Ott ma is
lesben állnak a zsoldosok,
György barát gyilkosai.
És ha már Felvincen is…?

Felvincen is…
vadszőlőlugas,
az ősz lángpikkelyei
borítják a ház
út felőli
védtelen szárnyát.
Elölről
tornác óvja…
vadszőlőlugassal,
szürkülettel.
A tornác
kiegyenesített kerengő.
Fehér a hajkoszorú.
Megyünk
a „tessék" és az „erre" homályában.
A megőszült kézmozdulat
foszforeszkálva szertefoszlik.
De örökkévalóság
a végtelen ráncok kalodájából
félszegen kibomló mosoly,
Felvinc utolsó asszonyáé.

Végigcsorog
a történelmi szobabelsőből
kivágott arcképek helyén.
Végigcsorog
naptárból
kitépett arcomon…
Majd harminc éve már.

2003. október 9.

A idő torkában

Körutazás a Királyföldön

Király Lászlónak

Miért vonz
az a kihalt vidék,
amely észrevétlen nyeli el
a dombhátak között
jövőbe kígyózó utat?

Nyolc évszázad alatt
a teremtés félhomályával telt meg
a hegyek kirabolt
kőbánya-szarkofágja.
A belőle kiemelt
talapzatok, oszlopfők,
portálék, ablakszemek,
boltívek helyén
bekeretezett csöndben
római pénzérme
az ezüstrozsdás hold.
Ki dobta oda
a visszatérés reményében?

Azóta,
hogy elnehezült vigyázzban,
kövekből rakott
köszvényes sekrestyésként
várt rám
a lovagkor temploma,

amelyet a behívott ősök építettek
hitükből áttért utódaiknak,
ha gondolatban nekivágok a nagyvilágnak,
mindig arra az elnéptelenedett
piactérre jutok…
És ahhoz a templomhoz,
amely mintha megakadt volna
a völgyön végignyúló idő torkában.

Teteje megroppant,
falai omladoznak…
ablakai bordásan bedeszkázva
bennem is.
Ágaskodom,
hogy hasadékain át
magamba nézve kilássak...
a fegyelmezetten sorakozó
füstbokrétás házakra,
élettől lüktető piactérre
– (beleillik a pellengér is) –
és a templomra,
amelyet már-már szétfeszít
a közösen mormolt imádság…

Kiáltanék…
s a rám csapódó visszhangtalanságtól
vérhólyagosan lüktet a kérdés:
ki indít útnak
újra és újra ide,
ebbe, az otthonosságából
könnyen kiforgatott világba?

Virrasztás egy altemplomban

Az altemplom boltíveinek mélyén,
hol négyrét görnyednek az oszlopok,
a kelő nap bezúz fényöklével
egy ólmos álomüvegablakot.

Színes cserepei szerteszállnak,
mint tarka lángok, torzó csillagok,
s beleremegnek a hold-rozettás
éjszakán túlra vándorló vakok.

Nyisd ki kapud, a magadba-zártat…
Hagyd imádkozni a zarándokot.
A kerengőben eltűnődve szállnak
a fénylő gregorián dallamok.

Naplóírás

Önfegyelmező naplóírással
hányszor kísértettem
az örökkévalóságot,
amely végül csak három napig tartott,
mint a közmondásos csoda.

A kimaradt napok
– eleinte csak egy, egy,
majd kettő, három
vagy egy és három
és újra kettő –
összezavarták az időt…
ködfoltjaiban
a hiteles mondatok is elmázolódtak.
Abbamaradtam,
hogy az íratlan
átmenetiségnek éljek.

Egy huszár naplóját olvastam a minap
– természetesen negyvennyolcasét –
a központozatlan sorok sodronyán feszengve.
Egyetlen éjszakám volt
az egyetlen mondatra fűzött
négyszáz napra,
a kézirat negyven füzetére.

Folyamatosan olvastam őket:
az elsőt, a másodikat és így tovább.
De a kakasszóra
szellemhajszoltan előbbre ugrottam a történetben,

majd előrébb
az előrébben is.
A tizenötödik után
a huszonegyedik füzetbe kezdtem,
s a harmincadikat böngésztem tovább.

Tehettem,
mert a huszárt nem lőtték le,
súlyosabb sebesülés se érte,
elkerülte a kolera is,
és nem gyötörte lelkiismeret-furdalás.
Vagyis
mit sem törődve
hellyel és idővel: élt és írt.

Az önkényes csonkításokon
túláradó történet
nyomtalan behegedt valaki által,
mindig ott folytatódva,
ahol általam esetlegesen abbamaradt.

Mintha mindaz,
amiben a naplóírónak része volt,
velem esett volna meg
a Nagy Egészben.

Végül

A felhő mennyei vakondtúrás
És bukott angyal a vakond.
Körkörös függőlegességben
Spirális időzavarom.

E visszája-nincs ég színében
A csillag csak akupunktúrás
Kezelés nyoma a Mindenségen…
Hogy tájékozódhatom?

A távolság örök karnyújtás
Hiábavaló utamon.

Egyedül maradtam Sebestyénnel.
S mely nyíl az iránymutatóm?

Ő

Úgy nézek Rád,
Uram,
mint aki bénának fogant,
s mozdítani csak szemét,
a túlvilág e kettős periszkópját
képes.

Ki lát át rajtam onnan át úgy,
mintha én volnék?

Eldőlt iskolás csecsemő
a borbélyszékben,
én,
az örök farsangi bábu,
kit ifjúvá hajnyírás avat.

A kezdetek forrásvizétől
görcsbe dermedt öklök satujában
egy fordítva beszorított ország.

Égbe peregnek belőle
a családi képek.

Egyetlen kincsemet,
a torokhangot,
amit kiöklendeni romlatlan tudok,
átmetszik,
mint térd fölött
elképzelt izmaim.

Most éppen tél van.
De nyáron is
hóember-mozdulatlan várlak.

Előttem a belehelhetetlenné
foncsorozott világ.

Eleget láttam,
Uram,
ha ennyit.

***

formálja belülről az élet
hanggá a csöndet
haranggá a hangot
a harangot virággá
a harangvirágot csönddé
formálja belülről az élet

SZÖKNEK A FELHŐK

Anyám

ANYÁMNAK kék por kavarog szeméből,
a messzeséget nézi,
forgó küllők között is
kinyújtja karját.
Hajából üvegszálakat csiszol az idő.

Apám ujjai
vízmosások gyökérzetébe fagytak.
Fejed odahajtsd, anyám.
Arcodra tavaszt simogatnak.
Ne sírj.
Könnyes úgyis a fű:
tavak szempillája.

A temetőben tüzet fognak a fák,
s a szél besatírozza az eget
egy szenes gallyal.
Fölvérzik a csigák talpa,
meghalnak,
mint a katonák.

Apám is odaporladt,
az esők ajkára mosták a Holdat.

Anyám utolsó húsvétja

Az utolsó öntöző verset
kórházi ágyánál mondtam el.
Mint mindig, ott is egy forintot
és piros tojást kaptam érte.

S hogy tőle is hozzá mehessek
és mondhassam a verset újra,
odébb, az üres piactérnél
vártam egy piros huszonkettest.

A kifüstölt gesztenyefákon
lomb-ótvarok, mindszent-virágok.
Ki tudja már,
hogy mi az évszak
a változatlan évtizedben?

Harsonázó angyalok
a négy égtájra kiszegezve,
ezüstös baldachin-batár
gördül zajtalan föl a hegyre.

A bereteszelt Kilátón túl
áttetsző aranyfüst a táj.

Ő haldokolt,
én dudorásztam,
szabadnak érezve magam.
Mert öntudatlan bánatunknak
kezdete bódító öröm.

Lomb-ótvarok,
mindszent-virágok
és derékba-fűrészelt fák:
évgyűrűikbe abroncsozva
a Végtelen szögellési pontja.
Habzik,
halódik a táj.

„Élete delén…"
Hogy az mikor?

Most délutáni alkonyat van!

S hogy még időben elérjem,
és mondhassam a verset újra.
gördülünk Hozzá föl a hegyre…

Feltámadásra szól a harang:
bronz-hangjában
meghasadt fény,
málló visszhangja a csöndé…

Félek ajtaját kinyitni.
Várok,
mint akit nem is várnak…

…az időtlenség rianása…

Telefon…:
három óra hosszan
nézem rezzenetlen arcát,
mintha egy kisfiút figyelne,
s hallgatná örök köszöntőjét.

Havon forgó ég

Kövekre fagyott a hínár:
levágott, koszorús fejek.
Eldobott gyűrűk a tó jegében:
aranyló, rémült halszemek.

Csak egyensúlyom vesztem el…

Vár jeltelen homlokú apám.
Hogy könnyebben megtaláljam,
tüzet gyújt a zubbonyában.

Csak egyensúlyom vesztem el,
ha egyszer partot érek,
szememben hordom halálát
a havon forgó égnek.

***

ŐRZÖM A SZEMPILLÁK SZÁLLÓ V BETŰJÉT

Már nem érzem a nyár ütőerét.
A vízre hamut szór az ősz.
Karácsonyfánk a tűz,
nézem a falon lobogó fenyőt,
árnyadat,
a meg-meglebbenőt.

Napóra! Fordul az égtáj…
Délre esik a tél,
Észak felé a nyár.
Beüvegezi arcomat a szél,
fehér ábrákat karcol rá hajad;
jégvirágokat.

A SZÁLLÓ SZEMPILLÁK V BETŰJÉT ŐRZÖM

Egy szerelemhez

…barlangok csöppenő kő-haján,
gyökér-ölelte föld falán,
aranyabroncsú árnyakon,
dér-verte fenyőágakon,
eső-mozaik-színeken,
körünk bezáró íveken

hegyekre zárt hajnalok,
és ellobbanó nappalok,
és csillagöntő éjjelek,
haláltól érintetlenek
árasztják el a végtelent…
Vetetlen csönd a fekhelyem.

Magyarkút

Kiszáradt akác az alkonyatban
gyújt fáklyát
a szürkülő hegyeknek.

Kormolódó üveg az ég.
Az észrevétlen napfogyatkozás is
fáj a szemnek.

Ablakot nyitunk az éjszakának.
Testeden három árva csillag
melegít áradó világot
szívünknek,
csontjainknak.

Meztelenül

1.
Lángvert katona, meztelen nyár,
körülölelnek tűzfehéren.

Arcom vonala piros határ
tested áttetsző üvegében.

2.
A fölázott mozaik-időn
szétrepednek a szürke évek.

Emléked vízben vergődő bogár:
megfagyott dísze lesz a télnek.

Szerelmesvers

Nem tudom
a születéssel kezdődik-e
az igen
vagy a halállal

Tagadószó
a tenger

Szöknek a felhők

Ildikónak

Szöknek a felhők –
nem huszárok,
nem dolmányuk
a mennybolt kékje.
E hol-volt,
hol-nem-volt világon
mi vár rájuk,
és mi az égre?

Az innenen túl
s a túlon innen,
hol bekarikáz
szemhatárod,
tértelen
s időtlen szöknek,
szöknek a felhők,
szöknek egyre –:
hontalan haza-
térő lelkek.

Térelválasztás

Becsuktam a szobaajtót. Hogy dolgozni tudjak! Mert zavart a gyermek. (A leányka – helyesbítenénk itt-ott.) Nemrég múlt tizennégy hónapos. Hallottam, hogy az előtérben tobolyog. Majd megáll. Közel az ajtóhoz. Egészen közel. Engem keres. Érez. Nadrágjának piros, ingecskéjének kék színe mozaikosan átszüremkedett a katedrálüvegen. Rátapasztotta arcát. Két, üveget átolvasztó szemet látok. És tehet-e bármit is az ember, ha ily jelenvalón figyeli az Isten?

Szél a fúj

Szél a fúj – ismételgeti kislányom élete első mondatát és magát biztatva bólogat. Fúj a szél – nyelvel a marti lapu. A vízzel szembe fúj a szél… s folyam, folyó, patak, mintha állna. A víz mozdulatlan: hullámai leomló sátrak. Úgy maradtak, akár a messzi hegyvonulat, Isten összegyűrt és elhajított csöndje. *Szél a fúj.* Koronátlan platánok kérgével kitapétázva az ég megroggyant kupolája. A szél színe vedlő ezüst. A mennybolt hártyákká foszladozik, s angyalszárny-pihés muszlinkendőként lebeg, hömpölyög le ránk. Megborzongat „az élet árama". *Szél a fúj.* Rongyolja síremlék, szögesdrót, contergan-bébis rakétaszárny s az ember égnek meredő hajaszála. Megszaggatva a szél: feltámadt gyászunk. Háta szíjakká hasogatva. Elnyeri színét és sokkoló áramát a létnek. Eltorzult májusfákra – az idő hulláját pörgető, égnek emelt küllőkre gabalyodik. Röpíti ördög szekerét. Fújtat. Fúj korbácsosan. *Szél a fúj.* Fúj a szél – nyelvel a marti lapu. A vízzel szembe fúj a szél… És szót érteni tanul a gyermek.

Orsika levélrajza alá

Örülök,

hogy ismét virágokat rajzolsz,
és szirmokat nyíló tündérkezet.
és édesanyának aranyból font hajat,
olyan hosszút,
mint a város térképmetszetén átfolyó
Duna,
és piros tűzhelyet
és almaszíveket lüktető lombkoronát
s a papír szélén végigegyensúlyozó
napot és eget.

Múltkor fekete ágyat rajzoltál
s reá fektetve
kisbabát váró,
gyászba öltözött asszonyt,
s ákombákom betűiddel
azt írtad rá:
„ÖT PERC MÚLVA MEGHAL"

Köszönöm annak,
aki szívedből
most még jókor kioltotta
ezt a fájdalom-vajúdó
időt.

Töprengés egy beszélgetés után

gyermekeinknek

...persze eltűnhetünk,
itt és majd,
ahogy a naptól kikönyörgött arcszín
s az áprilisi nyár.
A bomló virág kiszolgáltatva mind
az üres keresztfán túl portyázó télnek,
jövő-pernyét havazó hazának.
Kisebbségben egy csoport fenyőfa –:
dér-bádogtetejű
fiatornyos templom
a kertben.

Lélekharangját aki hallja,
szálkásan belezöldül.
Borotválatlan,
mosdatlan
dermed a tájba,
akár az árva halott.

Eltűnhetünk...

Lenni az időben
az idők ellenére:
kegyelem?
érdem?

1986. április 11–12.

Összegzés

Köröttem az esős égbolt
fában korhadó erezete.
A haldoklás:
a lélek vajúdása.
A lét:
bomló emlékezet.

Tartalomjegyzék

Montaigne toronyszobájában 5

TÁVLATOK

Távlatok 9
Történelem 10
A krónikás karácsonya 11
Térkép 12
Sírvers Krzysztof Kamil Baczyńskinak 13
Végtére 14
A kapcsos könyv régi és új lapjai 16
Vaskönnyek 18
Világos, 1849 20
Segesvári éjszaka 22
Petőfi-törtedék 24
Petőfi 25
Görgei 26
Norwid 27
Az ismeretlen katonák 28
Utóhang egy prózafordításhoz 29
Hősi halált halt 30
Katonák 31
Amíg a hó elolvad 32
Kibetűzhető szavak R. M. exhumált verséből 33
Katyń fekete könyve 34
A félelem 1 2 3 4 5 képe 36
Siralomházban 38
Harcmodor 39

Ezerkilencszázötvenhat 40
A gyermekkor tündöklete 42
Budapest 43
Ünnep 44
Kultusz-évek 45
Padlás 46
Önfeladás 48
A csönd ideje 50
* * * [Oly naprendszerben...] 51

AZ IDŐ SÚLYA

Teremtés 55
Az út 56
Ébredés 57
Szent János-katedrális, 1944 58
Kéz 59
A tér töredékei 60
Temetheted-e 61
Kierkegaard artistái 62
Az ismeretlen ember 64
Láttam 65
A színekről és az éhségről két tételben 66
Apró betűkkel írt sorok 68
Balassi emléktáblája a krakkói Szent Anna utcában 69
Ágyúöntők földje 70
Sors 72
Időzavar 74
Csángók 76
Fényképek a hegyeken túlról 77

Szobor-triptichon Szervátiusz Tibor műtermében 78
Kolozsvári Krisztus 84
Az idő súlya 85
Tamási Áron 86
Vallomás 88
A halál ajkain 90
Beolvasztás 91
A síró maszk 92
Emlékek bolhapiaca 93
A szelíd herceg szobra 95
Úton-úttalanság 96
Öncsendéletrajz 97
Kopjafák 98
Széki ének 99
Kártyakirályság 100
Énekóratöredékek 102
Szalárdy János *Siralmas magyar krónikájá*nak kulcsszavai 103
Nyár 104
Évszakváltozások 106
Avar-induló 108
Robespierre 109

FELTÁMADÁS

Tükröződés 113
Eretnek-újév 114
Feltámadás 115
Szent Iván éje az útmentéről 116
A festett falu (Zalipie) 117

UTAZÁS

Utazás I 121
Freskó a csetneki templomban 123
Utazás II 126
Utazás III 128
Utazás IV 130
Utazás V 132
Utolsó (VI) utazás 134

A FÉL SZOMSZÉDVÁR KÖZELKÉPEI

Szenteste, 1970 139
Hajnali idill, 1994 140
Bécs 142
Töredék 144
A *Keresztek dombja* Litvániában 145
A fél szomszédvár közelképei 146
Párizs, ezerkilencszázhetvenegy 148
Búcsú a kátránypapír tetős háztól 149

LENGYEL VÁROSOK – MAGYAR SZEMMEL

Lengyel városok – magyar szemmel 155
Léghajótalálkozó Krosno felett 2002 májusában 158
Faliszőnyeg-történet a Wawelen túl 160
A *Hermelines hölgy* 161
Verses biztatás a krakkói Japán Művészeti és Műszaki Központ előzetes megtekintésére 164
A légió 166
Végakarat 167

POHARAK ÉS KÖSZÖNTŐK

Kobzos Kiss Tamás *Geographiai szótár*a 171
Olvasótábor-emlékeztető 174
Valaki születésnapjára emlékezve 176
Párhuzamos vers és kívánság 178
Levél Utassy Józsefnek 179

AKIK A MENNYORSZÁGOT FESTIK

Szitakötő 183
Levélféle Jankovics Marcellnak 186
Aki a mennyországot festi 188
A szonáták festője 189
Tóth Menyhért utolsó festménye alá 192
Az utolsó önarckép 193

FORMÁLJA BELÜLRŐL AZ ÉLET

Álom a költészetről 197
Üvöltés 198
A közel és a távol 199
Ablakba tett önarckép – decemberben 200
Sted 202
Kézmozdulat a szürkületben 205
A idő torkában 209
Virrasztás egy altemplomban 211
Naplóírás 212
Végül 214
Ő 215
*** [Formálja belülről az élet...] 217

SZÖKNEK A FELHŐK

Anyám 221
Anyám utolsó húsvétja 222
Havon forgó ég 224
*** [Őrzöm a szempillák szálló V betűjét] 225
Egy szerelemhez 226
Magyarkút 227
Meztelenül 228
Szerelmesvers 229
Szöknek a felhők 230
Térelválasztás 231
Szél a fúj 232
Orsika levélrajza alá 233
Töprengés egy beszélgetés után 234
Összegzés 235

OSZTSZECHENYI KÖNYVTÁR

Kovács István önálló kötetei

Havon forgó ég
Versek, Bp. 1973. Móra Könyvkiadó

Ördöglakat
Versek, Bp. 1982. Szépirodalmi Könyvkiadó

Így élt Bem József
Bp. 1983. Móra Könyvkiadó,
2. kiadás: **Bem apó** címmel Sepsiszentgyörgy, 1999.
Kaláka Könyvek

Véset
Versek, Bp. 1985. Szépirodalmi Könyvkiadó

Hamuban csillagló gyémánt.
Írások a lengyel történelemről
Bp. 1988. Magvető Könyvkiadó. Gyorsuló Idő

A légió. A magyarországi lengyel légió története
Bp. 1989. Kozmosz könyvek

Robogás a nyárba. Írások a lengyel filmről
Pécs. 1990.
Második kiadás Bp. 1998.
Rejtjel Könyvkiadó

A tér töredékei
Válogatott versek, Bp. 1995. Kézirat Kiadó

A gyermekkor tündöklete
Regény, Bp. 1998. Kortárs Kiadó.
Második kiadás, 2006. Bp. Magyar Napló

Világok töréspontján.
Beszélgetések Ryszard Kapuścińskival
Bp. 1998. Rejtjel Könyvkiadó

„Mindvégig veletek voltunk"
Lengyelek a magyar szabadságharcban.
Monográfia, Bp. 1998. Osiris

Kézmozdulat a szürkületben
Versek, Bp. 2004. Magyar Napló

Csoda a Visztulánál és a Balti-tengernél.
A XX. századi lengyel történelem sorsfordulói
Bp. 2006. Európa

Lengyelül

Verseskötetek

Księżyc twojej nieobecności
Kraków, 1990. Wydawnictwo Literackie

Okruchy przestrzeni
Sejny, 2003. Krasnogruda

Regény

Lustro dzieciństwa
Warszawa, 2002. Czytelnik

Történelmi monográfiák

Polacy w węgierskiej Wiośnie Ludów 1848–1849. „Byliśmy z Wami do końca"
(Fordította és az utószót írta Jerzy Snopek)
Warszawa, 1999. Oficyna Wydawnicza Rytm

Józef Bem – Bohater wiecznych nadziei
Warszawa, 2002. Oficyna Wydawnicza Rytm

Előkészületben

Az 1848/49-es szabadságharc lengyel résztvevőinek életrajzi lexikona

MTA Történettudományi Intézet

A Magyar Napló Kiadó
az 1795-ben alapított
Magyar Könykiadók és Könyterjesztők Egyesülésének,
valamint az 1999-ben alapított
Könyves Szövetségnek tagja
www.konyves-szovetseg.hu

Magyar Napló Kiadó Kft.
1062 Budapest, Bajza u. 18.
Felelős kiadó Oláh János
www.magyarnaplo.hu
Felelős szerkesztő Szentmártoni János
Tördelőszerkesztő Molnár Csenge-Hajna
A borítót Móser Zoltán fotójának felhasználásával
Zách Eszter tervezte
Készült a Mackensen Kft.-nél
1139 Budapest, Frangepán u. 12–14.

9366/07

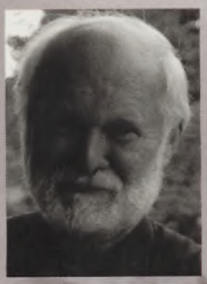

Kovács István 1945-ben Budapesten született. Verseivel az *Elérhetetlen föld* című antológiában, a „Kilencek" költőcsoport tagjaként mutatkozott be 1969-ben. Azóta öt verseskönyve, több esszékötete és történelmi monográfiája jelent meg. A *Gyermekkor tündöklete* című regényéből *Budakeszi srácok* címmel játékfilm készült a forradalom ötvenedik évfordulójára.

A vers az átmenetiség, a pusztulás ellen szól. Protestálás a halál ellen, menlevél az örökkévalóságba. Az átmenetiség korában élünk. És nem azért, mert két évezredet összekapcsoló évtizedben, hanem a fejlődésnek kikiáltott átalakulás okán, amelynek következtében programszerűen gyurma lesz az ember. A versolvasás lázadás a kizárólagosan üdvözítőnek hirdetett gyurmalét ellen. A versszeretet harc elkótyavetyélődő arcvonásainkért, küzdelem a mindennél fensségesebb emberi lélekért, a szellemért.

Összegzés

Köröttem az esős égbolt
fában korhadó erezete.
A haldoklás:
a lélek vajúdása.
A lét:
bomló emlékezet.

2415 Ft

9 789639 603509

Kovács István AZ IDŐ TORKÁBAN